CANONESNE POETARUM SCRIPTORUM ARTIFICUM PER ANTIQUITATEM FUERUNT?

DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOLOGA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

IN

ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE ALBERTINA REGIMONTANA

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

DIE XXVIII. MENSIS IUNII. A. MDCCCXCVII HORA III

UNA CUM SENTENTIIS CONTROVERSIS ADIECTIS PUBLICE DEFENDET

SCRIPTOR

OTTO KROEHNERT,
GUMBINNENSIS.

ADVERSARII ERUNT:

UDALRICUS FRIEDLAENDER, DR. PHIL. ET MUN. SCHOL. CAND.
GUALTHARIUS KRASSOWSKY, DR. PHIL.

REGIMONTI Pr. MDCCCXCVII
EX OFFICINA LEUPOLDIANA.

ARTHURO LUDWICH
LUDOVICO JEEP
AUGUSTO BRINKMANN

pio gratoque animo

hasce primitias
sacras esse voluit

scriptor.

ARGUMENTUM.

Ante hos centum et triginta fere annos primus DRuhnken[1]) controversiam de indicibus vel canonibus a grammaticis veteribus confectis movit, quae ne hodie quidem soluta videtur. Etsi apud antiquos similiter atque apud nos poetarum scriptorumque praestantissimorum et ad imitandum maxime idoneorum catalogos vel in scholarum usum vel ad alium finem compositos fuisse, nemo nimirum negat, tamen quo tempore et a quibus hominibus ordines illi redacti fuerint, viri docti persaepe et vehementer inter se discrepuerunt, quorum diversas sententias omnes enumerare atque recensere neque necessarium et longum esse existimo.[2]) Tantum referam, Ruhnkenium, quaestionis ut ita dicam patrem, compluribus Quintiliani locis[3]) nisum in qualibet praeter philosophos disciplina optimorum virorum ordinem a grammaticis Alexandrinis celeberrimis, Aristophane et Aristarcho, confectum esse pro certo habuisse. Quam sententiam non pauci viri docti ut FAWolf[4]) probarunt, donec, postquam DWyttenbach[5]) primus dubitationes attulit, nonnulli ut A Nauck[6]) canonem Alexandrinum quem vocant vix umbram antiquitatis fide suffultam et inter somnia doctorum relegandum esse contenderunt. At amplius de hac controversia adhuc solus Georgius Steffen egit in

1) in hist. crit. orat. Gr. editioni P. Rutilii Lupi praemissa (1768) p. XCIV sqq. — 2) cfr. Steffeni diss. p. 12—15 et praecipue Brzoska, qui in diss. p. 3—7 de quaestionis historia et fundamento accuratissime disseruit. — 3) inst. or. I 4, 3. X 1, 54. 59. — 4) proleg. ad Hom. (1795) p. CXC. — 5) in vit. Ruhnkenii (1799) 144 sqq.; adn. 286 sqq. — 6) Aristoph. Byz. fragm. (1848) 67 sqq.

dissertatione (Lips. 1876) quam „de canone qui dicitur Aristophanis et Aristarchi“ inscripsit; qui quidem in usum scholarum Alexandrinos illos grammaticos poetarum delectum quendam, cuius ut ita dicam classes praeter epicorum et iambographorum ordines incertissimae essent, fecisse, dilucide fere demonstrasse sibi videtur.[1] Deinde quaestioni nostrae alia dissertatio inauguralis magni est momenti, etsi in ea tantum de decem oratorum Atticorum canone amplissime disputatur. Cuius dissertationis (Vratisl. 1883) scriptor Julius Brzoska, A Reifferscheidii praeceptoris sui praeco[2]), Pergamenam non Alexandrinam canonis originem ostendere magna doctrina multoque ingenio conatus est. Sed non omnes viri docti Brzoskae assensi sunt. Immo vero Hermannus Usener[3]) rursus ut Ruhnken Aristophanem et Aristarchum in omni litterarum genere praestantissimos quosque elegisse ratus Brzoskae sententia nusquam collata oratorum quoque canonem ad Alexandrinorum studia revocavit. Valde probabile esse ille vir doctissimus censet, ordines Dionysi Halicarnassensis, Ciceronis[4]), Quintiliani[5]), Dionis Chrysostomi[6]) quamquam non verbo tenus inter se pares, sed pro cuiusque auctoris consilio atque ratione similes inter sese omnes ex eodem fonte fluxisse, ex ordine aliquo optimorum scriptorum ab Alexandrinis redacto. Contra Paulus Hartmann in dissertatione (Gotting. 1891), cui „de canone decem oratorum“ titulus est, et Pergamenos tantum ad oratorum crisin contulisse, quantum Brzoska nobis persuadere voluit, negat[7]) et, cum prima decadis oratorum mentio fiat apud Caecilium[8]), non multum nos a vero

1) l. l. p. 54. — 2) l. l. p. 1. — 3) in edit. Dionys. Hal. libr. de imit. rel. epilogo (1889) 134 sqq. — 4) i. e. in „Hortensio“, cuius fragm. ex prima parte servata Usener restituta breviterque adnotata l. l. p. 117—123 apposuit. — 5) inst. or. X 1, 46—129. — 6) in or. XVIII 5—14. — 7) l. l. p. 21. — 8) hunc enim *περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν δέκα ῥητόρων* scripsisse notissimum est. cfr. R Weise „quaestiones Caecilianae“ diss. Berol. 1888).

aberraturos esse putat, si non Alexandrinorum grammaticorum principes, sed Caecilium eundem Calactinum canonem illum composuisse statuerimus.[1]) Quantopere dissentiant de indicibus virorum doctorum sententiae ex eo ipso intellegimus, quod oratorum canonem alii Alexandriae, Pergami alii, alii Romae ortum esse pro certo habent. Cum vero res ita sint, non prorsus inutile esse videatur, totam quaestionem de canonibus institutam denuo retractare. Qua in re maxime ea spectare atque dilucide ostendere volumus, quae certa et sine ullo dubio sunt, cum coniecturis lubricis atque ancipitibus latum campum non concedamus. Porro non angustis cancellis inclusi multo maiore ambitu, quam usque adhuc in hac controversia factum est, Byzantinorum quoque tempora respiciemus et, id quod non minus semper plane neglectum est, inquiramus, num apud Romanos similes poetarum scriptorumque delectus fuerint et quantum per antiquitatem valuerint. Tum singulis ordinibus certis ut epicorum poetarum pentadi, novem lyricorum choro, decem oratorum Atticorum canoni, aliis testimonia vetera a nobis ipsis rursus conquisita in adnotationibus componamus: quod, ut in collectionibus quae exstant comparandis intellegitur, minime est supervacaneum, praesertim cum etiam in MHEMeieri testimoniorum canonis decem oratorum Atticorum congestione[2]) saepe iure ac merito laudata non pauca imperfecta, nonnulla falsa sint. Neque aliter res se habet in similibus collectionibus aliis. Postremo complures catalogos, qui quamquam non nullius momenti, tamen ad id tempus omnino neglecti sunt, explanare eorumque compositionem interpretari conabimur.

1) l. l. p. 32. — 2) v. de Andoc. q. v. f. or. c. Alcibiad. comment. IV, nunc in Meieri opusc. acad. I (1861) 123—127.

I.

Si vero ad rem ipsam aggressi quaerimus, unde dissertatiunculae nostrae initium sumamus, optimum utilissimumque esse censemus, primum catalogos e summo litterarum antiquarum naufragio servatos quam accuratissime tractare. Nam neque Alexandrinorum grammaticorum canonem neque alium antiquum ullum genuina forma traditum inter manus nos habere notum est, quia plerumque fortuito tantum, non e certo consilio firmave ratione scriptores in aliquo genere optimi enumerati sunt et recensiti. At e Byzantinorum temporibus duae poetarum scriptorumque in variis disciplinis praestantissimorum tabulae partim consentientes partim valde inter sese discrepantes conservatae sunt, quarum alteram Montefalconius, Cramer alteram e bibliothecarum tenebris in lucem protulit. Quod vero hi indices summi momenti atque totius controversiae fundamentum videntur esse, nos, quod adhuc nusquam factum est, eos pleno atque integro apparatu critico instructos denuo edamus, praesertim cum et codicis Montefalconii nova collatio accuratissima, quae nonnulla eventa omnino inopinata habet, et in Crameri tabula recognoscenda codex adhuc nondum adhibitus nobisque rursus diligentissime collatus praesto sit.

Veteriorem nostrorum catalogorum primus B de Montefalconius e codice Coisliniano CCCLXXXVII (ol. Athoo CCXXIX, membr., saec. X, fol. 153v), quem Georgius Karo, vir doctissimus, Parisiis liberalissime atque cum pulvisculo in usum meum denuo contulit, in „Bibliotheca Coisliniana" (1715) 596—598 publici iuris fecit. Quae tabula ab JAFabricio in „Bibliotheca Graeca" IX (1719) 599—602[1]) repetita

1) sed Fabric. cod. Coisl. CCCLXXXVIII sine dubio e calami lapsu significat, et in edit. „BG" a GChHarlesio iterata index noster frustra quaeritur. Ceterum uterque, et Montefalconius et Fabricius, interpretationem Latinam Graecis verbis addiderunt.

est. Tum P de Lagarde in commentariorum collectione „Symmicta“ inscripta I (1877) 173—176 indicem poetarum scriptorumque e codice quodam Bodleyano sumptum, qui apud nos subsequitur, cum Montefalconii latereulo contaminavit, quod A Ludwichio[1] assensus minime probo; sed accuratissimus apparatus criticus a Lagardeo adiectus laude dignus est. G Steffen autem l. l. p. 8—10 non, ut apud G Christium „Gesch. d. Gr. Litt“. (1890) 429 adn 3 est, duas tabulas descripsit, sed tantum catalogorum indolem significavit neque quidquam fere nisi singularum particularum titulos rettulit, et H Usener l. l. p. 130—131 partem quamquam parvam, tamen eam illorum indicum denuo edidit, quae, quia in utroque latereulo omnibus paene locis concinit, summi momenti est[2]. Denique si quis existimet, apud Christium l. l. post haec verba: „Der von Montfaucon veröffentlichte Kanon lautet“ totam tabulam esse exscriptam, vehementer errat. Christ enim eadem sola, quae Usener l. l. repetivit, rursus affert. His praemissis Montefalconii tabula ipsa (= tab. M) sequatur.

Tab M.

Adnotatio. His compendiis in tab. M edenda usus sum: C = cod. Coisl.; Mf. = Montfaucon, $Mf._1$ = Montefalconii interpretatio Latina; Fb. = Fabricius, $Fb._1$ = Fabricii interpr. Lat.; St. = Steffen; Lg. = Lagarde; Us. = Usener; Ch. = Christ; Ka. = Karo.

I.[3]) *Ποιηταὶ*[4]) ε̅· *Ὅμηρος*[5]), *Ἡσίοδος*, *Πείσανδρος*, *Πανύασσις*[6]), *Ἀντίμαχος*.

1) cfr. commentatio de Joanne Philopono grammatico Ind. lect. acad. Alb. Regim. 1888 III praemissa p. 10 adn. 42. — 2) secundum paragraphos, quas quidem nos distinximus, I—VIII = tab. C(rameri) VII—X. XII. XIII. XI. XIV. — 3) Numeros adieci. — 4) *περὶ ποιητῶν· <ἐπῶν> ποιηταὶ* sine ulla causa Ch. — 5) Apud Mf. et Fb. in littera initiali hic ut semper accentus spiritusque omittuntur. — 6) *Πανύασσις* cum C Mf., ceteri *Πανύασις*. cf. de huius nominis scribendi ratione Pistothei Tzschirneri „Panyas. Hal. Heracl. fragm.“ (1842) 4—6.

II. *Ἰαμβικοὶ*[1] γ̅· *Σημωνίδης*[2], *Ἀρχίλοχος*, *Ἱππῶναξ*[3].

III. *Τραγῳδοποιοὶ*[4] ε̅· *Αἰσχύλος*[5], *Σοφοκλῆς*, *Εὐριπίδης*, *Ἴων*, *Ἀχαιός*[6].

IV. *Κωμῳδοποιοί*[7], *ἀρχαίας*[8] ζ̅· *Ἐπίχαρμος*, *Κρατῖνος*, *Εὔπολις*, *Ἀριστοφάνης*, *Φερεκράτης*, <*Κράτης*,>[9] *Πλάτων*. *μέσης κωμῳδίας*[7] β̅· *Ἀντιφάνης*, *Ἄλεξις Θούριος*[10]. *νέας κωμῳδίας*[7] ε̅· *Μένανδρος*, *Φιλιππίδης*, *Δίφιλος*[11], *Φιλήμων*, *Ἀπολλόδωρος*.

V. *Ἐλεγειοποιηταὶ*[12] δ̅· *Καλλῖνος*, *Μίμνερμος*, *Φιλητᾶς*[13], *Καλλίμαχος*.

VI. *Λυρικοὶ* θ̅· *Ἀλκμάν*, *Ἀλκαῖος*, *Σαπφώ*, *Στησίχορος*[14], *Πίνδαρος*, *Βακχυλίδης*, *Ἴβυκος*, *Ἀνακρέων*, *Σιμωνίδης*[15].

VII. *Ῥήτορες* ι̅[16]· *Δημοσθένης*, *Λυσίας*, *Ὑπερείδης*, *Ἰσοκράτης*, *Αἰσχίνης*, *Λυκοῦργος*, *Ἰσαῖος*, *Ἀντιφῶν*[17], *Ἀνδοκίδης*, *Δείναρχος*[18].

1) *ἰαμβικοὶ* c. C editt. praeter Us., qui *ἰαμβοποιοὶ* scripsit. — 2) *Σημωνίδης* recte Us. solus, ceteri c. C *Σιμωνίδης*. cfr. Et. M. p. 713, 16—19; v. etiam glossema ad Simonidem lyricum in hac tab. (VI) appositum. — 3) *Ἱππώναξ* Mf., Fb., St. — 4) *Τραγωδοποιοὶ* C teste Ka. — 5) *Αἴσχυλος* Mf., Fb.: *αἰσχύλος* (*ος* per compend., quibus C teste Ka. abundat) recte C. — 6) *Ἀχαῖος* Mf., Fb., *ἀχαιός* C. — 7) *Κωμωδοποιοὶ* C teste Ka., item *ι* subscr. in *κωμωδίας* deest. — 8) *ἀρχαίας* <*κωμῳδίας*> Fb. — 9) *Κράτης* Lg., Us., Ch. recte add. propter ζ̅ traditum. — 10) *Ἀλεξιθούριος* c. C Mf.: *Ἄλεξις ὁ Θούριος* Lg., Ch.: *Ἄλεξις Θούριος* Fb., Us. — 11) *Δειΐφιλος* c. C Mf., i. mg. C (p. m. add. Ka.): *τινες δια του* ι̅, *αλλοι δια του* (*της* corr. Us.) *ε̅ι̅ διφθογγου*. — 12) *Ἐλεγειοποιηταὶ* Mf. et St.: *Ελεγειποιηταὶ* Fb.: *Ἐλεγείων ποιηταὶ* Lg., Us., Ch.: *Ἐλεγειωποιηταὶ* C teste Ka. — 13) *Φιλητάς* c. C Mf.: *Φιλήτας* Lg., Ch. — 14) *Κτησίχορος* Mf., sed $Mf._1$ Stesichorus. — 15) *Σημωνίδης* c. C Mf. et Fb., post nomen hoc gloss. in C: *ιστεον ουν οτι Σημωνιδης* (*Σιμ.* corr. Us.) *μεν ο λυρικος δια του* η̅ (ι̅ Us.) *γραφεται*, *Σιμωνιδης* (*Σημ.* Us.) *δε ο ιαμβοποιος δια του* ι̅ (η̅ Us.) *και ισως ο μεν παρα το σημα, ο δε παρα το σιμος*. — 16) ι̅ C teste Ka.: *δέκα* Ch. coni.: θ̅ mirum in modum Mf. cetericque. — 17) *Ἀντιφών* c. C Mf., Fb. — 18) *Δείναρχος*, quod dilucide Ka. teste C praebet, om. Mf. et ceteri praeter Christium solum. — incip. fol. 154v.

VIII. *Ἱστορικοὶ ι̅· Θουκυδίδης, Ἡρόδοτος, Ξενοφῶν, Φίλιστος*[1]*, Θεόπομπος, Ἔφορος, Ἀναξιμένης, Καλλισθένης, Ἑλλάνικος, Πολύβιος.*

IX. *Περὶ ποιητῶν. Ὅσοι διὰ στίχων καὶ*[2] *ἰάμβων ἔφρασαν·*[3] *Ὅμηρος στίχους, Ἡσίοδος στίχους, Ἀπολλώνιος στίχους, Θεόκριτος ὁμοίως*[4]*, Ἄρατος ὁμοίως*[4]*, Νίκανδρος ὁμοίως, Μένανδρος ἰάμβους, Ὀππιανὸς στίχους*[5]*, Καλλίμαχος ὁμοίως, Σοφοκλῆς ἰάμβους*[6]*, Αἰσχύλος*[7] *ὁμοίως, Λυκόφρων ὁμοίως, Πίνδαρος ξένα μέτρα καὶ τοῖς νῦν ἀγνοούμενα.*

X. *Ὅσοι γραμματικοί· Διονύσιος ὁ Θρᾷξ*[8]*, Ἀπολλώνιος Δύσκολος*[9]*, Ἀλέξανδρος, Ἀσινάγης, Ἀγαπητός, Σέργιος ὁ νεώτερος, Αὐξόνιος, Ἄδραστιος, Θεαγένης, Ἡρωδιανός*[10]*, Θεοδόσιος ὁ τοῦ . .*[11]*, Τρύφων, Δίδυμος ὁ νεώτερος, Νικοκλῆς, Εὐδαίμων, Ὧρος, Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεύς, Πορφύριος, Ἀχιλλεύς, Ἀρκάδιος, Ὡραπόλλων, Τιμόθεος Γαζαῖος.*

XI. *Ὅσοι περὶ ὀρθογραφίας· Ἀπολλώνιος, Ἡρωδιανός*[10]*, Ὧρος, Ῥωμανός, Θεοδόσιος, ὁ Φιλόπονος*[12]*, ὁ Χάραξ, ὁ Χοιροβοσκός*[13]*.*

XII. *Ὅσοι περὶ διχρόνων· Ὧρος, Παμπρέπιος, Αἰθέριος Ἀπαμεύς*[14]*, Ὠρίων*[15]*, Στέφανος ὁ Κωνσταντίνου πόλεως.*

XIII. *Ὅσοι <περὶ>*[16] *ἐθνικῶν· Ὠρίων Θηβαῖος, Μητρόδωρος*[17]*, Φιλόξενος, Λογγῖνος*[18]*.*

1) *Φίλιππος* c. C Mf., Fb., Lg.: *Φίλιστος* Us. et Ch. — 2) *ὅσοι διὰ* post *καὶ* repet. Lg. — 3) cf. quomodo Lg. l. l. p. 174 nomina haec dividat in duas columnas. — 4) *ὁμοίως* p. comp. C. — 5) *ὁμοίως* C: *στίχους* scripsi. — 6) *ὁμοίως* C: *ἰάμβους* scripsi; si *Μένανδρος ἰάμβους* post *Καλλίμαχος ὁμοίως* transponimus, omnia recte se habent. — 7) *αἰσχύλος* C: *Αἴσχυλος* Mf., Fb. — 8) *Θρᾴξ* c. C Mf., Fb., Lg. — 9) *Ἀπολλώνιος· Δύσκολος* C; duo nomina item Mf. distinxit: Mf.$_1$ Apollonius, Dyscolus. — 10) *Ἡρωιδιανός* C. — 11) lac., quam Mf. indic., Ka. teste compendio prorsus insolito suppletur, quod neque enodare neque typis describere possum. — 12) *Θεοδόσιος ὁ Φιλόπονος* c. C Mf. et Fb., sed iam Fb.$_1$ Theodosius, Philoponus. — 13) *χοιροβοσκός* C: *χοιρόβοσκος* Mf., Fb. — 14) *Αἰθέριος· Ἀπαμεύς* c. C Mf., sed Mf.$_1$ Aetherius Apameensis. — 15) *Ὠρίων* conieci pro *Ὧρος*: Lg. post *Ὧρος ἕτερος* aut *Μιλήσιος* excidisse putavit. — 16) *περὶ* C om., add. Mf. et St. — 17) *Μητρόδωρως* Mf. — 18) inc. fol. 154^v.

XIV. *Πίναξ τῶν ἐν*[1]) *ἰατρικῇ*[2]) *διαπρεψάντων·* *Δημόκριτος, Ἱπποκράτης, Διοσκορίδης, Ἀρχιγένης, Ῥοῦφος*[3]), *Γαληνός, Φιλάγριος, Θέων, Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς*[4]), *Ἀλέξανδρος Τραλλιανός, Δημοσθένης, Σευῆρος*[5]), *Διοκλῆς, Λεωνίδης*[6]), *Ἄντυλλος*[7]), *Σωρανός, Ὀριβάσιος*[8]), *Ἀέτιος, Ἰάκωβος* [,*Σκύπαλος*[9]].

XV. *Οἱ τούτων ὑπομνηματισταί· Σώπατρος, Παῦλος, Ἀθανάσιος, Φοιβάμμων.*

XVI. *Ἐν δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ*[10]) *ἔπρεψαν· Πλάτων*[11]), *Ἀριστοτέλης ὁ τούτου μαθητής, ὧν τὸν μὲν Πλάτωνα ὑπομνηματίζουσι πλεῖστοι· χρησιμώτεροι*[12]) *δὲ Γάϊος, Ἀλβῖνος, Πρισκιανός, Ταῦρος*[13]), *Πρόκλος, Δαμάσκιος, Ἰωάννης ὁ φιλόπονος, ὅστις καὶ κατὰ Πρισκιανοῦ ἠγωνίσατο, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ Ἀριστοτέλους*[14])*· τὸν δὲ Ἀριστοτέλην καὶ αὐτὸν ὑπομνηματίζουσιν*[15]) *πλείονες, ὧν χρησιμώτεροι Πορφύριος Φοῖνιξ, Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς*[16]), *Ἀμμώνιος, Ἀρριανός, Εὔκαιρος*[17]), *Ἀιόχιος, Ζαχαρίας καὶ Τριβοῦνος . . .*[18]) *ἀδελφός.*

---

1) *ἐν* <*τῇ*> Lg. — 2) *Ἰατρικῇ* C. — 3) *Ρούφων* c. C Fb. — 4) *ἀφρο*^{Δ} C. — 5) *Σεύηρος* c. C Mf. Fb. — 6) *Λεονίδης* c. C Mf., Fb. — 7) *Ανταλος* c. C Mf.: *Ατταλος* Fb. — 8) *Ορiβάσιος* c. C Mf., Fb.: *Ὀρειβάσιος* Lg. — 9) v. infra interpretationem medicorum catalogi. — 10) *τηῖ φιλοσοφι* C. — 11) *Πλάτων* <*καὶ*> Lg. — 12) *Χρησιμότεροι* Mf. — 13) *Ταῦρος, Πρισκιανός,* Lg. — 14) i. mg. inf. m. p. Ka. teste: ·⁙· *εἰσὶν οἱ παλαιοὶ ἱστοριογρ́* (sequitur comp. mihi incompertum) *τῶν ἑλλήνων* (p. comp., sed cert., ut videtur) *οἱ καὶ τὸν σόλωνα διεδέξαντο* (p. cp.): *φερεκύδης ὁ σάριοσ* (*σύριος?*), *πυθαγόρας ὁ σάμιοσ, ἀναξαγόρασ ὁ κλαζομένιοσ, πλάτων ὁ ἀθηναῖοσ.* i. t. post *Ἀριστοτέλους* sequitur versus omissus: ·⁙· *ὑπομνμ* (supra *μ* comp. suprascr. est): *ἱπποκράτησ καὶ γαληνοσ: ἀσκληπι* et comp. mihi obscurum. Sed hunc versum non huc sed ad tab. nostrae § XV spectare equidem censeo. — 15) *ὑπομνηματίζουσιν* C teste Ka. — 16) *Ἀφρο*^{Δ} C. — 17) *Εὔκαιρος* C p. comp., sed certum: c. Mf. ceteri nomen hoc om. — 18) lac. a Mf. indicatam in C hoc comp. *ανοχ* (suprascr. *τ ῡ*) suppl.

Alterum indicem recentiorem nobis denuo edendum e codice Bodleyano (ol. Meermann. Auct. II. II, chart., 4°, fol. 358 v) JACramer primus in „Anecd. Gr. Par.“ IV (1841) 195—197 protulit.[1]) At alter codex nobis praesto est ad contextum huius tabulae (tab. C) recognoscendum, adhuc nondum adhibitus. J Hergenroether enim in opere suo „Photius, Patriarch von Constantinopel“ inscripto III (1869) 257 adn. 37 neque tab. M neque tab. C collata e codice Vaticano 1456, membr., fol. 487[2]) indicem initio mutilatum exscripsit, qui medio in medicorum catalogo (V) incipiens usque ad finem (XIV) cum tab. C paene omnino congruit. Eandem tabulam A Catiforum quoque sub titulo *Περὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπιστήμῃ εὐδοκιμησάντων* publici iuris fecisse Hergenroether adnotat; sed quis A Catiforus ille sit et quo loco illud ediderit, explorare nullo modo potui. At a me rogatus ChHuelseno liberalissimo auctore Joannes Graeven, vir doctissimus, Romae tabellam illam denuo accuratissime contulit et de codice illo ad id tempus nusquam, quantum equidem scio, descripto haec benignissime mecum per litteras communicavit: „Der cod. ist ein Palimpsest — Psalmen scheinen der erste Text zu sein — mit allerlei theologischen Traktaten vollgeschrieben. Die Hs. muss sehr viel grösser gewesen sein, wie die alten Seitenzahlen und Quaternionenzahlen verraten. Vor dem fol. 421 (jetzt fol. 110), Quaternionennummer ΝΔ, muss ein besonders grosses Stück ausgefallen sein, aber auch im folgenden fehlen einzelne Blätter.

---

1) Ceterum tabulam nostram in fol. 359 b codicis illius saec. XV. exarati esse in HOCoxei cat. codd. mss. biblioth. Bodl. I (1853) p. 769 A scriptum videmus. Et quamquam P de Lagarde l. l. Crameri latereulo nusquam commemorato suum codicem ita significat „Bodleyanus miscell. 211 (früher bei Meermann = Auct. T. II 11) seite 358 v ff.“, tamen eius librum eundem esse atque quo Cramer usus erat equidem persuasum habeo. De GSteffeno vero et HUsenero in editionis tab. M. praefatiunculam (p. 5) eos qui legant delego. — 2) non fol. 482, ut ap. Hg. falso legitur.

Dies ist auch vor dem fol. 487 (jetzt 174) der Fall. Dies beginnt mit der Hergenroetherschen Liste, die gerade mit fol. 487^{b} endigt. Jetzt geht der Liste voran fol. 479—486: *τῷ θεοφιλεστάτῳ ὁσιωτάτῳ συλλειτουργῷ λέοντι ἀρχιεπισκόπῳ καλαβρίας φώτιος ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως.* 5 Capitel verschiedenen Inhalts. Es folgen ihr fol. 488^{a} ff.: *Τοῦ ἁγίου γρηγορίου τοῦ θεολόγου σχόλια εἰς τὸν λόγον τοῦ πάσχα εἰς τὸ* (fort. *τὴν*?) *ἀναστάσεως ἡμέρα* (fort. *ἡμέραν*?). Die Liste ist von derselben Hand geschrieben wie ihre Umgebung." Tabula vero est haec.

Tab. C.

Adnotatio. In tab. C recensenda haec compendia a nobis sunt adhibita: B = cod. Bodl.; V = cod. Vat.; Cr. = Cramer; Lg. = Lagarde; Hg. = Hergenroether; St. = Steffen; Us. = Usener; Gr. = Graeven.

I. *Περὶ ποιητῶν ὅσοι διὰ*[1]) *στίχων καὶ ἰάμβων· Ὅμηρος στίχους, Μένανδρος ἰάμβους, Ἡσίοδος*[2]) *στίχους, Ἀπολλώνιος ὁμοίως, Εὐριπίδης*[3]) *ἰάμβους, Ἀριστοφάνης ὁμοίως, Σοφοκλῆς ὁμοίως, Θεόκριτος*[4]) *στίχους*[5]), *Καλλίμαχος ὁμοίως, Πίνδαρος ξένα μέτρα καὶ τοῖς νῦν ἄγνωστα, Ἄρατος στίχους, Νίκανδρος ὁμοίως, Διονύσιος ὁμοίως, Ὀππιανὸς ὁμοίως, Λυκόφρων*[6]) *<ἰάμβους>*[7]).

II. *Ὅσοι περὶ γραμμάτων·* [*Λυκόφρων*[8]),] *Διονύσιος ὁ Θρᾷξ*[9]), *Ἀπολλώνιος ὁ δύσκολος*[10]), *Ἀλέξανδρος*[11]), *Ὦρος*[12]), *Ἀστυάγης, Ὠριγένης*[13]), *Ἀγαπητός, Φιλόπονος*[14]), *Σέργιος*

1) *διὰ* Lg.: *περὶ* c. B Cr. et St. — 2) *ισιοδος* B teste Lg., Cr. teste *ἴσιοδος*: *Ἡσίοδος* Cr. — 3) *ευριπιδισ* B p. m. — 4) *εοκριτος* B. — 5) *στιχους* B p. m. i. mg., i. t. *ομοιως*: *Στίχους Θεόκριτος ὁμοίως* Cr. — 6) *Λυκοφρων* rubr. B. — 7) *ἰάμβους* addidi. — 8) *Λυκόφρων* hic expungendum esse censeo. — 9) *Θρᾴξ* Cr. — 10) *δισκολος* B. — 11) *Ἀλέξανδρος* Cr. i. t., sed i. not. crit. *Ἀλεξανδρεύς* scribendum esse existimat. — 12) *Ὦρος* Cr. i. not.: *ἄρος* B, quod dittographia ortum aut *Ἄπρος* aut *Ἄρατος* legendum esse opinatur Lg. — 13) *ὁριγένης* B: *Ὀριγένης* Cr. — 14) <*Ἰωάννης ὁ*> *Φιλόπονος* Lg.

νεώτερος, Ἰωάννης ὁ Χάραξ[1]), Αὐξόνιος, Ἄδραστος, Θεαγένης, Ἡρωδιανὸς ὁ μέγας, Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκός.

III. Πίναξ τῶν ἐν ῥητορικῇ[2]) διαπρεψάντων· Ἰσοκράτης, Δημοσθένης, Αἰσχίνης[3]), Ὑπερίδης[4]), Ἀντιφῶν, Ἀνδοκίδης, Δίναρχος[5]), Λυκοῦργος καὶ[6]) Λυσίας.

IV. Ὅσοι <συγ>γραφεῖς[7]) ἤγουν[8]) ἱστορικοί[9])· Θουκυδίδης, Ἡρόδοτος[10]), Ξενοφῶν, ἀγγεξέας[11]) ἀρχάγγελος[12]), Δομετιανός, Θεότιμος, Στέφανος, Μηνᾶς[13]).

V. Πίναξ τῶν ἐν τῇ[14]) ἰατρικῇ[15]) διαπρεψάντων· Δημόκριτος, Ἱπποκράτης, Διοσκορίδης, Ἀρχιγένης[16]), Ῥοῦφος, Γαληνός, Φιλάγριος, Θέων, Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς[17]), Ἀλέξανδρος[18]) Τραλλιανός[19]), Δημοσθένης, Σευῆρος, Φιλούμενος[20]), Διοκλῆς, Λεωνίδης[21]), Ἄντυλλος[22]).

VI. Ἐν δὲ φιλοσοφίᾳ διέπρεψαν· Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ὁ τούτου μαθητής· ὧν τὸν μὲν Πλάτωνα ὑπομνηματίζουσι πλεῖστοι· χρησιμώτεροι[23]) δὲ Γάϊος[24]), Ἀλβῖνος[25]), Ταῦρος, Πρισκιανός, Πρόκλος, Δαμάσκιος[26]),

1) Σέργιος. νεώτερος Ἰωάννης, ὁ Χάραξ coni. Lg. — 2) ῥητορικοῖς St. — 3) αισχυνης B. — 4) Ὑπερίδης c. B Cr.: Ὑπερείδης Lg. — 5) Δίναρχος c. B Cr.: Δείναρχος Lg. — 6) pro καὶ restituendum esse Ἰσαῖος ingeniose proponit Brzoska l. l. p. 103, sentent. controvers. I. — 7) συγγραφεῖς CMueller FHG IV 474: γραφεῖς c. B editt. — 8) ἤγουν CMueller l. l. et Brzoska p. 49 adn. 3: ἤτοιν editt. cum B. — 9) ιστορικης B p. m. — 10) Ἡρώδοτος Cr. — 11) αγγεξεκας B praebere videtur Lg. teste, teste Cr. ἀγγελεύας. — 12) et αρχα et ος sine dubio in B esse contendit Lg.: Φίλιππος ὁ Θεαγγελεύς coni. Cr. i. not., in add. et corrig. l. l. p. 488 in ἀρχάγγελος fort. latere Χάραξ: Ἀγγεξέας i. t. Lg.: ABrinkmann pro altero nomine verisimillime coni. Ἀγαθάγγελος. — 13) Μηνάς Cr., CMueller: Μηνᾶς recte Lg. (cf. Herodian. I 51, 7; 56, 2. 3. II 636, 24. 25 L. — 14) τῇ om. Cr. — 15) τριαδικη B: τριαδικῇ Cr. i. t., i. not. leg. ἰατρικῇ. — 16) αργενησ B p. m. — 17) . . . δρος· αφροδησιευς B; incip. in V fol. 487 a Ἀφροδισιεὺς. — 18) Ἀφροδισιεὺς Ἀλέξανδρος, V. — 19) Τραλλιάνος V. — 20) φιλωμενος B: Φιλώμενος Cr.: φιλωμένος V teste Gr. (Φιλόμενος Hg.) — 21) Διονίδης
ι
c. B Cr.: Λεωνίδης Lg.: Λεονίδης V. — 22) αντυλλος B: Ἄντελλος V. — 23) χρησιμότερος c. B Cr.: χρησιμώτεροι Lg., V. — 24) Γαΐος V. — 25) Ἀλκῖνος Cr.: Ἀλμᾶνος V. — 26) δακασκιος B: Δακάσκιος V.

Ἰωάννης ὁ φιλόπονος, ὅστις καὶ κατὰ Πρισκιανοῦ[1]) ἠγωνίσατο, πολλάκις[2]) δὲ καὶ κατὰ Ἀριστοτέλους.

VII. Περὶ ποιητῶν. Ποιηταὶ ε̅[3])· Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Πίσανδρος[4]), <Πανύασσις,>[5]) Ἀντίμαχος.

VIII. Οἱ ἰαμβοποιοὶ[6]) γ̅· Σημωνίδης[7]), Ἀρχίλοχος[8]), Ἱππῶναξ[9]).

IX. Τραγῳδοποιοὶ[10]) ε̅[11])· Αἰσχύλος[12]), Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης[13]), Ἴων[14]), Ἀχαιός[15]).

X. Κωμῳδοποιοὶ[16]) ἀρχαῖοι[17]) ζ̅· Ἐπίχαρμος, Κρατῖνος[18]), Εὔπολις, Ἀριστοφάνης, Φερεκράτης, Κράτης, Πλάτων. μέσης[19]) κωμῳδίας[20]) β̅· Ἀντιφάνης, Ἄλεξις Θούριος[21]). νέας[22]) δὲ ε̅[23])· Μένανδρος, Φιλιππίδης[24]), Δίφιλος[25]), Φιλήμων <,Ἀπολλόδωρος>[26]).

XI. Ῥήτορες ι̅[27])· Δημοσθένης[28]), Λυσίας, Ὑπερείδης[29]), Ἰσοκράτης, Αἰσχίνης[30]), Λυκοῦργος, Ἰσαῖος[31]), Ἀντιφῶν[32]), Ἀνδοκίδης, Δείναρχος.

---

1) τὸ κϊπρϊσανοῦ B: Cr. i. not. leg. Πρισκιανός, sed in add. et corrig. recte κατὰ Πρισκιανοῦ: τό κι πρι σανοῦ V. — 2) πόλλακις Cr. — 3) ε B teste Lg., Us. teste om. B πέντε, item om. ε Cr.: V teste Gr. ε (δ' Hg.). — 4) πισανδρος B: Πείσανδρος Lg., Us.: Πίσανδρος Cr., V. — 5) Πανύασσις propter ε e tab. M inserui. — 6) οἱαμβοποιοί B. — 7) Σημωνίδης recte Us.: Σιμωνίδης ceteri c. codd. — 8) αρχιλογος B. — 9) ιπποναξ B: Ἱππόναξ V: Ἱππώναξ Cr.; de verbis post Ἱππ. insertis v. adn. 19. — 10) τραγοδοποιοῖ B. — 11) ε om. Cr. — 12) Αἰσχῦλος V. — 13) post Ευριπιδης rubr. B. — 14) Ἰών V. — 15) Gr. teste ἀχαιός V (Σχαῖος Hg.). — 16) κωμοδοποιοι B: Κοιμῳδοποιοὶ V. — 17) αρχαιοι B: ἀρχαίας St. — 18) κρατινος B: κροτίνος V teste Gr. (Κράτινος Hg.) — 19) μέσης — Φιλήμων seu Ἀπολλόδωρος inter Ἱππῶναξ et Τραγῳδοποιοὶ et B et V inseruerunt. — 20) κομοδιας B: κοιμῳδίας V. — 21) αλεξιθουριος B: Ἄλεξις Θουρίος Cr.: Ἀλφιθούριος V. — 22) νέας <κωμῳδίας> St. — 23) δε B, quod Cr. om.: δ' Lg.: δὲ ε̅ V. — 24) incip. in V fol. 487 b. — 25) δϊειφϊλος B: Διείφιλος V. — 26) Ἀπολλόδωρος V praebet, om. B eiusque editt. — 27) ι̅ om. Hg. — 28) ημοσθενης B. — 29) Ὑπερίδης Cr. — 30) αισχυνης B: Αἰσχύνης V. — 31) ἴσαιος B: Ἴσαιος V. — 32) Ἀντιφὼν V.

XII. *Ἐλεγείων ποιηταί·* *Καλλῖνος*[1]), *Μίμνερμος*[2]), *Φιλητᾶς*[3]), *Καλλίμαχος*[4]).

XIII. *Λυρικοὶ* $\overline{\vartheta}$[5])· *Ἀλκμάν*[6]), *Ἀλκαῖος*, *Σαπφώ*[7]), *Στησίχορος*[8]), *Πίνδαρος*, *Βακχυλίδης*[9]), *Ἴβυκος*[10]), *Ἀνακρέων*, *Σιμωνίδης*.

XIV. *Ἱστορικοὶ* $\overline{\iota}$[11])· *Θουκυδίδης*, *Ἡρόδοτος*[12]), *Ξενοφῶν*[13]), *Φίλιστος*[14]), *Θεόπομπος*, *Ἔφορος*, *Ἀναξιμένης*[15]), *Καλλισθένης*[16]), *Ἑλληνικός*[17]), *Πολύβιος*.

Qui vero harum tabularum indolem inspicit, primo obtutu cum Steffeno, qui brevissime minimeque accurate de hac re (l. l. p. 9—10) disseruit, intelleget et tab. M et tab. C e duabus diversissimis partibus compositam esse et ita quidem, ut tab. M prior atque certo multo antiquior (I—VIII) cum particula posteriore tab. C (VII—X. XII. XIII. XI. XIV) omnibus fere locis consentiat, alteri tab. M parti (IX—XVI) cum tab. C priore tantum affinitas quaedam intercedat. In tab. C enim paragraphi XI—XIII. XV omnes desunt et in § XVI catalogus commentatorum Aristotelis non invenitur. Contra in tab. C § III oratores novem vel decem (v. p. 11) enumerantur raro ordine dispositi et § IV scriptores historici ii, quorum plurimi prorsus ignoti sine dubio recentissimorum temporum Byzantinorum sint quique in tab. M non legantur. Et tab. M particula prior, quae summi momenti est, praesertim cum nullum Polybio

1) *καλλυνός* B: *Καλλινός* Cr.: *Κάλληνος* V. — 2) *μημενμνος* B teste Lg., Cr. teste *μήμεμνος*: *μήμερμνος* V teste Gr. (*Μήμερμος* Hg.) — 3) *φιλιτας* B: *Φιλίτας* Cr., V. — 4) *αλλιμαχοσ* B. — 5) $\overline{\vartheta}$ om. Cr. et St. — 6) *λκμαν* B: *Ἀλημάν* V. — 7) *σαμφῶ* B: V Gr. teste *σαμφώ* (*Σαπφὼ* Hg.). — 8) Lg. teste B *ξϋυσΐχωροσ*, *στιωσίχωρος* teste Cr.: *Στησίχωρος* V. — 9) *βακχυμδησ* B. — 10) *βΰκος* B. — 11) *ι* om. V. — 12) *ηρωδοτος* B.: *Ἡρώδοτος* Cr., V. — 13) *Ξενοφών* Cr.: Gr. teste V *Ξενοφών* (*Ξενοφῶν* Hg.). — 14) *Φίλιστος* Us.: *Φίλιππος* c. codd. editt. — 15) *ανεξιμενης* B. — 16) *καλλιστενης* B: *Καλλισθενὴς* V. — 17) *ἑλληνικός* B Lg. teste, teste Us. *ἑλληνικός*: *Ἑλληνικός* Cr.: *Ἑλλάνικος* Lg. et Us.: *Ἑλληνικὸς* V; mihi nomen valde suspectum est.

aetate inferiorem scriptorem contineat, eo a simili tab. C discernitur, quod non quinque poetas epicos, sed Panyaside omisso tantum quattuor praebet, item quattuor tantum recentioris comoediae poetas Apollodoro (a B solo) neglecto. Praeterea compluribus particulis transmutatis ab tab. M tab. C differt, quod mediae recentiorisque comoediae poetae falso inter iambographos et poetas tragicos atque oratorum index inter comicos poetas et elegiacos interponantur. Postremo et in grammaticorum et in medicorum tab. M catalogo (X et XIV) compluria nomina, quibus tab. C (II et V) caret, insunt; sed de his indicibus postea plenius nobis disputandum erit. Quod denique ad codicem V primum a nobis adhibitum attinet, apographum tab. C ille agnoscitur. Nam praeter multas lectiones laude dignas id solum maioris momenti est, quod V ut tab. M quintum poetis novae comoediae Apollodorum addit.

Interpretanti autem summam difficultatem atque mea quidem sententia paene tollendam tab. M § IX et tab. C § I afferunt, ubi poetae diversissimi sub inscriptione *ὅσοι διὰ στίχων καὶ ἰάμβων* enumerantur. Hoc unum constare mihi videtur, in harum particularum archetypo duas columnas fuisse, quarum altera poetas *ὅσοι διὰ στίχων*, altera eos *ὅσοι διὰ ἰάμβων* scripserint, complexa sit. Sed num archetypus ille ea forma ipsa, quam Lagarde l. l. sibi refinxit, fuerit, mihi certum omnino non est. Immo vero nomina illa sine ulla ratione ut ita dicam logica composita et nonnulla etiam interpolata esse mihi videntur. Sed ad hos indiculos illustrandos haud scio an adducere liceat monstruosam hanc poetarum tabellam, quam e commentarialo ab incerto Byzantii aevi scriptore[1]) compilato A Hilgard in dissertatione

1) Hilg. l. l. p. 23, sed IBekker „AG" III (1821) 1162 habet eadem verba inscripta *διομήδους σχολιαστικοῦ εἰς τὴν διονυσίου πεχνην* (sic) h cum Ven. app. 11, 4. Vat. 1356 et 1751. Voss. 76.

(Heidelb. 1880) „de artis gramm. ab Dionysio Thr. compos. interpret. vet.“ inscripta (p. 25) edidit.

Ποιηταὶ δέ εἰσιν· Ὅμηρος, Ἀριστοφάνης, Θεόκριτος, Ἀλκαῖος[1]), *Πίνδαρος, Ἡσίοδος, Ἰσοκράτης, Εὐριπίδης, Θουκυδίδης*[2]), *Φωκυλίδης καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πάντες ποιηταί·* . . .

At multo melius nostrae causae alius catalogi prima particula proderit, qui propter alias quoque res notatu dignus, sed adhuc genuina forma nondum editus est. Prima huius laterculi mentio fit apud Ignat. Hardtium in cat. codd. mss. biblioth. reg. Bavar. I, 3 (1806) p. 77—78, qui nil nisi tria prima nomina et ultimum descripsit. Deinde JHergenroether „Photius, Patriarch von Constantinopel“ III (1869) 257 adn. 38 hunc catalogum minime accurate nominibus in linguam Germanicam versis protulit. Quem nunc primum genuina forma e codice Monacensi 256, chart., 4°, saec. XIV, fol. 143 a b publici iuris faciamus ex apographo accuratissimo a bibliotheca et aulica et publica Monacensi summa cum liberalitate nobis misso atque breviter explanemus.

Ἐκλογὴ καὶ σύγκρισις[3]) *ποιητῶν, ῥητόρων, φιλοσόφων καὶ θεολόγων κατὰ δωδεκάδας.*

I. *<Ποιηταί·>*[4]) *Ὅμηρος*[5]), *Πίνδαρος, Ἡσίοδος, Θεόκριτος, Διονύσιος ὁ περιηγητής*[6]), *Ὀππιανός, Ἄρατος, Μουσαῖος, Αἰσχύλος*[7]), *Σοφοκλῆς*[8]), *Εὐριπίδης, Ἀριστοφάνης.*

II. *Ῥήτορες· Δημοσθένης, Ἀριστείδης, Θουκυδίδης, Ἰσοκράτης, Δίων, Λιβάνιος, Ἑρμογένης, Ἀφθόνιος, Αἰσχίνης*[9]), *Πολύβιος, Ξενοφῶν, Ἡρόδοτος.*

---

1) *Ἀληκμαῖος* L: *Ἀλκμαῖος* H, R: fort. *Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος*, sed tum undecim (!) nomina legerentur, quod probabile esse mihi non videtur. — 2) *Θέογνις* dubito an restituendum sit. — 3) *συγκρίσεις* Hardt. — 4) *Ποιηταί* om. cod. — 5) singulis quattuor partium nominibus numeri Graeci $\overline{\alpha}$—$\overline{\iota\beta}$ appositi sunt. — 6) Dionysius, Periegetes mirum in modum Hergenroether. — 7) *Αἴσχυλος* cod. — 8) *Σοφοκλὴς* cod. — 9) *Αἰσχύνης* cod.

III. *Φιλόσοφοι·* *Ἀριστοτέλης, Πλάτων, Πυθαγόρας, Πλωτῖνος*[1]), *Πτολεμαῖος ὁ Κλαύδιος, Εὐκλείδης, Κλεομήδης, Διόφαντος*[2]), *Δαμάσκιος, Πρόκλος, Ἐπίκτητος, Συνέσιος.*

IV. *Θεολόγοι·* *Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, Ἀθανάσιος ὁ μέγας, Βασίλειος ὁ μέγας, Γρηγόριος ὁ θεολόγος, Ἰωάννης ὁ χρυσόστομος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Μάξιμος ὁ ὁμολογητής*[3]), *Γρηγόριος ὁ θαυματουργός*[4]), *Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, Γρηγόριος ὁ διάλογος*[5]) *καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός*[6]).

Quamvis hic catalogus non summi momenti sit ad litterarum Graecarum historiam melius cognoscendam, tamen non prorsus contemnendus esse mihi videtur, quia solus omnium, quos noverim, *κατὰ δωδεκάδας* dispositus nobis ostendit, qui posterioribus Byzantinorum temporibus optimi poetae, oratores, philosophi, theologi aestimati sint. Quod primum ad duodenarium numerum attinet, Byzantinorum aetate numerum illum ob eam rem libenter saepissimeque adhibitum esse inter omnes constat, quod Jesus Christus duodecim ipsos apostolos dimisit. Cum dein, qui in indice nostro recentissimus nominatur, Ioannes Damascenus, octavo p. Chr. n. saeculo vixerit et codex noster decimo quarto exaratus sit, laterculus post Ioannem Damascenum et ante decimum quintum saeculum, m. qu. sent. tempore propius secundo termino accedente confectus est. Ut de paucis singulis agamus, primum eo, quod in oratorum numero historicos quoque scriptores collocatos videmus, nemo offendatur. Byzantinorum enim more id fieri solet, ut Psellus[7]) inter *ἐν λόγοις εὐδοκιμηκότας* Thucydidem et Herodotum enumerat;

1) incip. fol. 143^{b}. — 2) *Διόφαντος* ego: *Διοφάντης* cod.: Diophantes Hg. — 3) Maximus Confessor Hg. — 4) Gregor von Neocäsarea Hg. — 5) *διάγογος* (? *διάλογος*?) apogr. meum: Gregorius Dialogus Hg. — 6) *δαμασηνὸς* Hardt. — 7) v. Pselli orat. ex tempore ad Pothum Vestarcham hab., quam e cod. Bodl. 189 fol. 195 ed. Coxe in Cat. codd. mss. bibl. Bodl. I (1853) p. 743.

atque etiam philosophi in oratoribus ducuntur ab anonymo *περὶ τοῦ τελείου λόγου*[1]), qui *ἀκροτάτους τοὺς τέσσαρας* (sc. *ῥήτορας*) Demosthenem, Aristidem, theologum (i. e. Gregorium Nazianzenum), Psellum appellat. Item inter philosophos diversissimos etiam astronomos astrologosve et mathematicos scriptores legi minime est mirum. Sed in theologorum indice nomen *Γρηγόριος ὁ διάγογος* multum difficultatis praebet, cum et *διάγογος* cognomen Graecum, quantum scio, nusquam inveniatur et Gregorii ipsi innumeri paene vixerint posterioribus temporibus. Quare in *διάγογος* corruptelam inesse constare mihi videtur. Primum *διάγογος* in *διάκονος* non graviter commutandum esse conieceram. Nam praeter Gregorium hagiographum Armenium et d i a c o n u m in monasterio, quod Atom vocabatur, qui nono p. Chr. n. saeculo floruit[2]), etiam Gregorium quendam, cui cognomen d i a c o n u s seu referendarius erat et qui decimo p. Chr. n. saeculo fortasse vivens *ἐγκώμιον* in Demetrium sacrum[3]) scripsit, novimus. At Hergenroether nullo verbo addito Gregorium D i a l o g u m scripsit quasi certum atque clarissimum. Equidem vero Dialogum cognomen apud nullum scriptorem invenire potui: sed nomen proprium, philosophi ut videtur et commenticium, in duobus Anth. Pal. epigrammatibus[4]) legitur. Cum Gregorium ullum Dialogum cognominatum nusquam, neque in Wetzeri et Welteri „Kirchenlexikon" ² V (1888) neque in Herzogi et Plittii „Real-Encyklop. f. protest. Theologie u. Kirchengesch." V (1879), laudatum repperissem, in altera editione libri Krumbacheriani nuper in lucem prolata[5]) A Ehrhard Gregorii Magni, primi papae (590—604), dialogos a Zacharia, qui 741—752 in Petri sella

1) ed. Bekker „AG" III (1821) 1080—1082 et Ch Walz „RhGr" III 572—574. — 2) cf. PhHKuelb in Erschii et Gruberi „allgem. Encyklop." I Sect. 90 (1871) 1. — 3) ed. Theophilos Joannu in „*Μνημεῖα ἁγιολογικά*" (1884) 51—66. cfr. Kuelb l. l. I S. 89 (1869) 421 et Krumbacher Gesch. d. byz. Litt. ²(1897) § 81, 10. — 4) app. 2,262 *α. β.* cf. CIG I nr. 938. — 5) GdBL § 87,3.

sedit, in Graecam linguam transversos[1]) Gregoriumque ipsum Dialogi cognomine ornatum esse contendit. Etsi Ehrhard locos, qui hanc rem demonstrent, afferre omisit, tamen Hergenroetherum secuti in nostro indice Gregorium, papam primum, nominatum esse existimemus. Quod vero ad cognominis formam inusitatam attinet, hoc nomen similiter fictum omnes dubitationes expellet. Apud Suetonium[2]) enim est: „Hyginus . . . imitatus est Cornelium Alexandrum, quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorem multi, quidam Historiam vocabant."

Si nunc quaerimus, quo consilio quaque ratione is, qui hunc catalogum quadruplicem confecerit, usus sit, equidem certum consilium intellegi posse nego, praesertim cum certus ordo vel litterarum vel aetatum non sit adhibitus. Tantum hoc concedendum esse existimo, numerum quaternarium in indiculis constituendis momenti cuiusdam fuisse. Nam in primo indice quattuor nomina ultima, tres illi poetae tragici et comicorum poetarum princeps, dilucide ab aliis secernuntur. Deinde in altero rhetorum catalogo quattuor sophistarum nomina, quae in medio sunt, e ceteris eminent. Non minus in tertia philosophorum tabella quattuor mathematicorum nomina item medium tenentia evidenter ab aliis seiunguntur. Denique in theologorum indice prima bis quattuor nomina ordine aetatis severe fere servato leguntur, cum ultima quattuor nomina eo, ut duodenarius numerus perficiatur, adiecta esse mihi videantur. Ceterum omnes conatus transmutationibus nominum aliisque commutationibus gravioribus certi ordinis restituendi m. qu. sent. a limine reiciendi sunt. Immo potius in eo nobis acquiescendum est, tabulam nostram quadruplicem, solam adhuc *κατὰ δωδεκάδας* constitutam, ut *κρίσεως* Byzantinae documentum non contemnendum esse.

1) lat. et gr. in Mignei „Patrolog. Lat." LXXVII (1849) 149—430. — 2) de gramm. c. 20 p. 115 Rff.

II.

Postquam hos tres indices magnos e Byzantinorum temporibus servatos recensuimus, ad controversiam difficillimam accedamus, num et quo modo nostrae poetarum scriptorumque tabellae censura illa Alexandrinorum aut aliorum grammaticorum contineantur atque qua auctoritate usae in antiquitate ipsa pervulgatae fuerint. Qua in re tractanda ordinem singulorum generum in tab. M bene adhibitum sequemur et ea, quae iam Steffen l. l. recte m. qu. sent. atque satis accurate dixit, nimirum non repetemus.

1.

At incipiendum nobis est a poetis illis, qui apud omnes nationes omnium primi fuerint, ab **epicis poetis.** Horum vero censum ab Aristarcho atque Aristophane, poetarum iudicibus, datum esse, in cuius numerum neminem sui temporis ut ne Apollonium quidem redegerint, Quintiliano teste (X 1, 54) inter omnes constat. Sed quos et quot poetas grammatici illi elegerint, neque Quintilianus neque alius quisquam nobis tradidit. Quam ob rem hac quaestione nunc quidem in medio relicta potius de pentade epicorum poetarum certa quam brevissime disseremus. Omnia pentadis illius testimonia[1] inter se plane

1) Pentadis epicae testimonia secundum aetatem disposita, quorum singulis nominum ordo adiectus est, sunt haec: Procl. chrest. in R Westphali „script. metr. Gr.“ I (1866) 230 duobus locis *τοῦ ἔπους ποιηταὶ κράτιστοι* et *ἐπῶν π. κρ.* (Homerus, Hesiodus, Pisander, Panyassis, Antimachus); Andronic. *περὶ τάξεως ποιητῶν* in Bekkeri „AG“ III (1821) 1461 *π. ἀπροσδιόριστοι κατ' ἐξοχήν* (Ho. A. Pa. Pi. He.); tab. M I = tab. C VII *π.* (Ho. He. Pi. Pa. A.); Io. Tzetz. introd. in Hesiod. in „poet. min. Gr.“ II (1823) 13—14 Gaisf. *π. ἀνωνύμως κ. κατ' ἐξοχήν.* (Ho. A. Pa. Pi. He.); (Is. seu potius) Io. Tzetz. (cf. Krumbacher GdBL² § 219, 9) proleg. in poet. ed. MChGMueller „schol. in Lycophr.“ I (1811) 251 *ὀνομαστοὶ π.* (Ho. He. Pa. A. Pi.); Io. Tzetz. (cf. Krumb. l. l. § 219, 10) schol. in Opp. Hal. ed. U Cats Bussemaker (1849) 260 *π. κυρίως κατ' ἐξοχήν* (Ho. He. A. Pi. Pa.); Io. Tzetz. *στίχοι περὶ διαφορᾶς ποιη-*

consentientia hos quinque poetas quamquam non eodem ordine enumerant, Homerum Hesiodum Pisandrum Panyasin Antimachum. Etsi vero apud Proclum prima poetarum epicorum pentadis mentio invenitur, tamen eius auctorem quoque Proclum fuisse non pro certo habeo. Sed canonem Alexandrinum quem vocant quinque illos poetas complexum esse, ob eam causam non verisimile esse puto, quod et Quintilianus (X 1, 56), qui compluries Alexandrinorum grammaticorum censum respicit, Pisandrum tantum obiter laudat et quod in Dionysi Hal. de imitatione librorum epitoma nomen Pisandri omnino deest. Quae cum ita sint, posterioribus temporibus, ut testimonia docent, pentas nostra in multorum oribus et usu fuit. Nam ut in tab. C Panyassis non reperiatur, e librarii mendo factum esse cum Steffeno (p. 32) arbitror. Quam libenter numerum quinquenarium ipsum in poetis elegendis Byzantini adhibuerint, his quoque rebus demonstrari mihi videtur. Ut Is. Tzetzes in tractatu *περὶ Πινδαρικῶν μέτρων* inscripto[1]) exempla poetarum, qui *κατὰ στίχον* scripserunt, hos quinque, Homerum Lycophronem Theocritum Oppianum Dionysium (i. e. Periegetam), praebet et Anonymus ille *περὶ τοῦ τελείου λόγου* supra iam laudatus (p. 17 adn. 1) duobus locis (p. 574 W; 1082 B) *ἀρχέτυπα ἐν τοῖς ἡρῴοις ποιήμασιν* Homerum Oppianum Periegetam Tryphiodorum Musaeum commendat. Atque idem scriptor *ἀρχέτυπα εἰς ἐπιστολὰς* rursus quinque ipsos, Gregorium Magnum, Gregorium Nyssaeum, Synesium, Libanium, Psellum enumerat et postea Leucippen, Charicleam, Lucianum, Syn-

---

τῶν ed. Cramer „AGOx." III (1836) 340 *ποιητικὸν πᾶν ἀνωνύμως· . . . πεντάς* (Ho. He. Pa. Pi. A.); Anonym. *περὶ ποιητῶν καὶ τῶν αὐτῶν ποιημάτων* e cod. Gr. Cambr. Bd. XI 70^{2} (15) fol. 79 saec. XV. ed. in „ACat. of the mss. preserved in the library of the university of Cambridge" (1856) 462 *κατ' ἐξοχὴν π.* = cod. Mutinens. III C 14 misc. saec. XV. ed. G Studemund in „Philolog." XLVI (1888) 18 adn. 14 *κατ' ἐξοχὴν λεγόμενοι π.* (Pa. Pi. A. Ho. He.). — 1) ed. Cramer „APG" I (1839) 60. —

esium. Alciphronis epistulas proponit.[1] Denique in transcursu commemorare nobis liceat, hominum, qui in aliquo poeseos genere minore carmina fecere, indiculos, interdum ut videtur certos, apud nonnullos legi. Exempli gratia eadem bucolicorum poetarum trias, qua hodie quoque utimur, Theocritus Moschus Bion, hoc ordine a Suida i. vv. *Θεόκριτος* et *Μόσχος* nominatur.[2] Dein duae diversae poetarum tabellae, qui *φαινόμενα* scripserunt[3]), in Arati vitis sunt. Et denique *ἐποποιοὺς ἁλιευτικὰ γεγραφότας* Athenaeus I 22 enumerat. Haec de poetarum epicorum indicibus.

Ad **iambographos** progressi hic quaestionis firmissimum fundamentum invenimus. Quin enim tres ipsi scriptores iamborum Graeci ab Alexandrinis grammaticis in canonem recepti sint, Quintiliani testimonio (X 1, 59) dubium esse nemini potest, sed Archilochi, iudicio Aristarchi ad *ἕξιν* maxime pertinentis, solius nomen ab auctore nostro comperimus. Cum vero complures non incerti scriptores[4]) cum tabb. M et C consentientes optimos clarissimosque iambographos Archilochum Semonidem Hipponactem enumerent, hos tres iam a grammaticis Alexandrinis vel certe ab Aristarcho[5]) in ordinem compositos esse, equidem persuasum paene habeo. At momenti cuiusdam quamquam non magni apud Io. Tzetzam locus (schol. in Lycophr. I 254) est, quo primus e tribus *ἀριπρεπέσι ἰαμβογράφοις* Semonidis loco *Ἀνανίας* appellatur; sequuntur ut alibi Archilochus Hipponax. Cum Ananiae nomen apud

1) cf. Photii epist. Amphilochio metropolitae Cyzici ed. R Hercher ‚Epistologr. Gr.“ (1873) 16. — 2) v. Diomed. GL I 487, 8—10 K. — 3) in Westerm. *Βιογρ.* (1845) 55. 57 cf. p. VIII; v. etiam Diomed. l. l. p. 483, 2—3. — 4) voll. Herculan. coll. II. Vol. IV (1864) p. 201 col. 105 (A. H. S.); Lucian. pseudol. c. 2 (A. S. H.); Procl. l. l. p. 243 (A. S. H.); tab. M II = tab. C VII (S. A. H.). — 5) cfr. Steffen p. 45, qui *ὑπέρσκεψιν* quandam ostentat.

Hebraeos solos usitatum[1]) atque semel tantum Macedonum regi inditum sit, de qua re infra disseretur, facillima coniectura *Ἀνάνιος* pro *Ἀνανίας* ante pedes iacet, et hoc viri docti contenti fuerunt. Sed explicandum vel explicare conandum erat, cur Tzetza Ananium inter optimos iamborum scriptores posuerit. Nam Ananius minime clarus celeberque sed certe mediocris poeta[2]) fuit. Quin etiam B ten Brink[3]) Ananium poetam fuisse negavit, cum Hipponactem ficto Ananii nomine hominem gulae deditum perstrinxisse contenderet. Quamquam haec sententia iam diu optimo iure repulsa est, tamen equidem, quia in eo, quod Tzetzae catalogus praestantissimorum iambographorum notissimi Semonidis loco Ananium poetam multo ignotiorem praebet, valde offendo, putem, Ioannem nostrum hoc, ut aliis quoque locis non perraro, vehementer errasse. Atque corruptelam illam ex his Procli verbis (l. l. p. 243), quo auctore Tzetza saepius usus esse mihi videtur, fluxisse coniciam: *ἰάμβων δὲ ποιηταὶ Ἀρχίλοχός τε . . . καὶ Σημωνίδης . . . καὶ Ἱππῶναξ . .· ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπὶ Γύγου, ὁ δὲ* (i. e. Semonides) *ἐπ Ἀνανίου τοῦ Μακεδόνος, ὁ δὲ Ἱππῶναξ κατὰ Δαρεῖον ἤκμαζεν.* Ananius aut Ananias hic rex Macedonum nominatus apud alium auctorem non legitur[4]), quare viri docti nomen corruptum esse rati varias coniecturas protulerunt. Ut F Sylburg pro *Ἀνανίου Ἀμύντου*, Clinton et ten Brink *Ἀργαίου* proposuerunt et E Rohde in celeberrima commentatione „*Γέγονε* in den biographica des Suidas“ inscripta[5]) haec dixit: „Vielleicht darf man sogar ver-

1) Strab. ap. Joseph. VIII 10 saepiusque; Joseph. ips. X 188. XI 118 et saep.; act. apost. 5, 1. — 2) perpauca fragm. coll. Th Bergk „PLG“ ⁴II (1882) 501—503. — 3) in „Philolog.“ XIII (1858) 607. — 4) In A de Gutschmidii commentat. „die makedonische Anagraphe“ inscripta de Ananio Macedonum rege quidquam invenire non potui. [Symb. philol. Bonn. in hon. F Ritschelii coll. (1864) 101—134 = Kl. Schr. v. A v Gutschmid hrsg. v. F Ruehl IV (1893) 33 sqq.] — 5) „Mus. Rhen.“ NS XXXIII (1878) 197 adn. 1.

muten, dass durch völlige Zerrüttung der Ueberlieferung des Proclus (b. Phot.) oder durch irgend eine arge Nachlässigkeit des Photius selbst der Jambograph Ananius, dessen Proclus in der Aufzählung der berühmtesten Jambographen so gut gedenken konnte wie etwa Tzetzes (proleg. ad Lyc. p. 254 M), zu einem Könige von Macedonien geworden ist, wozu die Namensnennung irgend eines solchen Königs in der Nachbarschaft Anlass geben konnte.“ Cum haec Rohdii sententia O Crusio[1]) probetur, equidem contrarium fere probabile esse existimo. Quid impedit nos, quaero, quominus veteri cuidam Macedonum regi nomen Ananii aut Ananiae fuisse putemus, cum praesertim de antiquiore Macedonum historia perpauca sciamus? Nihil mea quidem sententia. Ergo Tzetzam, Proclo Photioque multo stultiorem, summa neglegentia Procli locum falso comprehendentem duo nomina (*ὁ δὲ* i. e. *Σημωνίδης . . . ἐπ᾽ Ἀνανίου ἤκμαζεν*) commutasse et e genitivo *Ἀνανίου Ἀνανίας* nominativum factum, cum exitus *ας* eius aetate multo tritior esset quam *ος*, in praestantissimorum iambographorum catalogum inseruisse coniciam. Ceterum Tzetzae ipsi, qui iamborum scriptores legisse non videatur[2]), Ananias poeta fortasse suspiciosus factus est, cum ut Diomedes (GL I 485 K) in opusculo politicis versibus composito et *στίχοι περὶ διαφορᾶς ποιητῶν* inscripto tantum Archilochum Hipponactemque *ἰαμβογράφους γλωττοτοξότας* commendet. Sed utut est, apud Graecos Archilochum Semonidem Hipponactem omnibus fere temporibus[3]) praestantissimos iamborum scriptores aestimatos esse, equidem persuasum habeo. Similiter tres Romanos quoque iambographos, Catullum Bibaculum Horatium in triadem Quintilianus (X 1, 96) comprehendit,

1) Pauly-Wissowa RE d. kl. Altertumsw. I (1894) col. 2057. — 2) cf. Krumb. GdBL[2] p. 236. — 3) nimiam enim auctoritatem m. qu. sent. Steffen (p. 34) Plinio (epist. IV 3, 3), qui Heroden vel Herondam iambographorum principem celebrat, attribuit.

quibus Diomedes (l. l. p. 485, 16. 17 K) non bene Lucilium anteposuit, quem carminum minimam tantum partem iambicis septenariis composuisse notum est[1]. Et e satiricis poetis cum iamborum scriptoribus intimis affinitatis vinculis coniunctis Quintilianus idem (X 1, 93. 94) tres, Lucilium Horatium Persium, elegit, quos eodem ordine Diomedes (l. l.) repetiit, cum apud Graecos satirarum poeta solus Pratinas ab Io. Tzetza[2] nominetur.

Si nunc ad **tragicos poetas** transeuntes quaerimus, utrum index in tabb. M et C traditus, in quo Aeschylus Sophocles Euripides Ion Achaeus praestantissimi tragoediarum scriptores praedicantur, apud veteres multum valuerit necne, cum Steffeno (p. 39) huius normae ne umbram quidem captari posse contendo. Hoc tantum adiciam, apud Io. Tzetzam (prol. in Lyc. p. 256 M) illos quinque poetas tabularum ordine servato sed Arione Thespide Phrynicho in capite agglutinatis praeter *ἑτέρους μυρίους νέους τραγῳδοὺς ποιητὰς* enumerari, cum idem Tzetza in *στίχοις π. διαφορᾶς ποιητῶν* (p. 337,5 sqq. Cr.) *τραγῳδίας τοὺς διδασκάλους* eosdem sed primo nomine Arione omisso repetat. Contra a plurimis vel cunctis fere[3] auctoribus antiquis optimi artis tragicae principes hi tres soli, Aeschylus Sophocles Euripides, laudantur[4]. Hos vero poetas tragicos primum ex Alexandrinorum illorum gramma-

1) cf. WSTeuffelii „Gesch. d. Röm. Litt.“[5] (1890) § 143, 4. — 2) prol. i. Lyc. p. 257 M et *στ. π. δ. π.* p. 337, 9 Cr. — 3) duos tantum, Sophoclem Euripidem, Mar. Vict. (GL VI 50 K et Euripidem Sophoclem Paus. I 21, 1 nominat. — 4) quod hi loci testentur: Aristoph. ran. 1413. 1518. 1519; Heraclid. Heracl. ap. Diog. Laert. V 88; Cic. de orat. III 7, 27; Dionys. Hal. de imit. libr. epit. p. 422—423 R; Vell. Paterc. I 16; Quint. X 1, 66. 67; Dio Chrys. or. LII p. 548 M; Plut. de glor. Athen. c. 5 p. 348 D (E. S. A.); Ps.-Plut. vitt. X oratt. p. 841 F; Aristid. or. L. II 559—560 G Dind. (S. A. E.); Phrynich. ap. Phot. bibl. cod. 158 p. 101 b B; Diomed. s. Melamp. schol. in Dionys. Thr. art. gramm. ed. Bekker „AG“ II 746 (E. S. A.); Andronic. l. l. p. 1461; Io. Tzetz. introd. in Hes. l. l. p. 13.

ticorum censura praestantissimos commendatos esse, omnino non putandum est. Multo prioribus enim aetatibus Aeschylus Sophocles Euripides tragoediarum scriptorum exempla in omnium ore erant, quod, ut Steffen (p. 40) recte admonet, Lycurgi notissima lege, qua praescriberetur, ut poetarum illorum aureae imagines in magno Dionysi theatro ponerentur, demonstratur. Item ante hoc tempus Heraclides Heracleota Laertio Diogene (V 88) teste *περὶ τῶν τριῶν τραγῳδοποιῶν*, quos Aeschylum Sophoclem Euripidem fuisse nemo dubitarit, complures libros scripsit. Quin etiam m. qu. sent. iam Aristophanes, comicorum poetarum princeps et illorum tragicorum fere aequalis, triadem nostram tragicam in fabula *Βάτραχοι* inscripta implicite primus constituit, quod exempli gratia e his versibus effici mihi videtur (1413. 1518. 1519):

(*Διόνυσος*) *τὸν μὲν* (i. e. *Αἰσχύλον*) *γὰρ ἡγοῦμαι σοφόν, τῷ* (*Εὐριπίδει* sc.) *δ' ἥδομαι. . . .*

(*Αἰσχύλος*) *τοῦτον* (i. e. *Σοφοκλέα*) *γὰρ ἐγὼ σοφίᾳ κρίνω δεύτερον εἶναι.*

Cum igitur res ita se habeant, equidem in tabb. M et C tantum de hac causa, ut pentadi epicae tragica pentas opponatur, tribus magnis tragoediae poetis Ionem et Achaeum additos esse existimo. Quod vero interdum apud nonnullos auctores, ut apud Athenaeum (I 39), vitae Aeschyli (*ᾱ*) scriptorem (Westerm. *Βιογρ.* p. 122), Horatium (epist. II 1, 161—163), alia tragoediarum scriptorum nomina leguntur, momenti ullius esse nego. Et apud Romanos similiter atque apud Graecos tres e poetarum tragicorum multitudine optimos esse electos neque demonstrari posse neque verisimile esse censeo, quamquam Ciceronem (de orat. III 7, 27) tres ipsos, Ennium Pacuvium Accium, cum Graecis illis tribus poetis comparare concedo. At praeter hos tragoediarum scriptores Graecos *τῆς πρώτης τάξεως*, ut ita dicam, alius poetarum tragicorum delec-

tus sub *πλειάδος* nomine poetico notus est. Septem enim viri, qui singulis caeli signi illius celeberrimi astris similes Ptolemaeo Philadelpho regnante tragoedias scripserunt, pulcherrimo illo titulo certe ante Strabonem, qui primus (XIV 15) pliadis tragicae mentionem facit, coniuncti sunt; sed iam inde, quod eorum nomina maxime inconstanter enumerantur[1]), pliadem illam minime certam normam fuisse intellegendum est. Vero optime sensisse mihi quoque ut Steffeno (p. 39) videtur GBernhardy, cum (in hist. litt. Gr. [3] II 2 (1872) p. 72) de *πλειάδος* notione dicat: „Dieser figürliche Titel verrät mehr einen epigrammatischen Witz als den nüchternen Gebrauch der Grammatiker, und weit eher begreift man, dass ein ehrsüchtiges Zeitalter das Zusammentreffen mehrerer Bühnendichter als einen Lichtpunkt bezeichnete.“ Ut vero pliadis tragicae poetae in canonem Alexandrinum reciperentur, propterea fieri non potuit, quod, ut supra iam saepius commemoratum est, Aristophanes et Aristarchus sui temporis neminem in censum admiserunt.

Non magis quam tragicorum poetarum pentas **poetarum comicorum** heptas in tabb. M et C nobis servata, quae Epicharmum Cratinum Eupolin Aristophanem Pherecratem Craten Platonem complectitur, per antiquitatem pervulgata fuit. Nusquam[2]) enim septem illorum ne levissimum qui-

1) schol. A. in Hephaest. c. 9, 11 ed. Westphal „script. metr. Gr.“ I 181. 182: Alexander, Dionysiades aut Aiantiades, Euphronius aut Sosiphanes, Homerus iun., Lycophro, Philiscus, Sositheus; schol. in Theocr. ed. Ahrens „bucol. Gr. rell.“ II 2 = Io. Tzetz. prol. i. Lyc. p. 263—264 M: Aratus, Aiantiades aut Apollonius, Nicander, Homerus iun., Lycophro, Philiscus, Theocritus.: in summa tredecim diversi poetae nominantur. — Commemoratur vero plias etiam a Suida i. vv. *Ἀλέξανδρος Αἰτωλός, Διονυσιάδης, Λυκόφρων, Ὅμηρος, Σωσίθεος, Σωσιφάνης, Φιλίσκος, Σοφοκλῆς* (!) et ab Eustath. in comm. in Od. V 272. — 2) Uno loco solo, apud anon. *περὶ κωμῳδίας* in „schol. Gr. in Aristoph.“ ed. FDuebner (III) p. XIV, similitudinem minimam videmus, quo hi septem, Magnes Cratinus

dem vestigium invenire potui. E contrario ternarius numerus atque in tragicis perinde in comicis poetis elegendis summi momenti est. Nam apud permultos auctores antiquos[1]) hi tres, Aristophanes Cratinus Eupolis, praestantissimi comoediarum scriptores laudantur. Si interdum pro alio alium poetam substitui concedatur, tamen numerus ternarius plerumque[2]) retinetur[3]). Ceterum, cum unus e magna poetarum comicorum turba quasi omnium princeps nominandus sit, mirum in modum multo saepius quam Aristophanes, qui nobis iudicibus in artis comicae summum cacumen evasit, Menander praedicatur, quem posterioribus temporibus non raro cum Homero comparatum videmus[4]). Postremo commemoretur, τῶν τῆς

Crates Pherecrates Phrynichus Eupolis Aristaphanes enumerantur, quibus, quin primum GDindorf recte Epicharmum anteposuerit, valde dubito. — 1) apud hos dico: Horat. sat. I 4, 1—2 (E. C. A.); Ps. — Dionys. Hal. ars rhet. 8, 11 p. 302 R (C. A. E.); Vell. Paterc. I 16 (C. A. E.); Quint. X 1, 66 (A. E. C.); Pers. 1, 123—125 c. schol. (C. E. A. et C. A. E.); Platonius π. διαφορᾶς κωμῳδιῶν ed. Duebner l. l. (I) p. XIII (A. C. E. bis); Euanth. et Donat. comm. de comoed. rec. AReifferscheid ind. schol. Vratisl. (1874—1875) p. 4 (E. C. A.); Mar. Vict. GL VI 78 K (E. C. A.); Diomed. GL I 488 K (A. E. C.); Diomed. s. Melamp. schol. in Dionys. Thr. ed. Bekker l. l. p. 749 (C. E. A.); Andronic. l. l. (A. C. E.); vit. Aristoph. in Westerm. Βιογρ. ($\overline{\alpha}$) p. 155. 157 (A. C. E.); Anon. π. κωμῳδίας ed. Duebner l. l. (IXa) p. XVII (A. E. C.). — 2) duo tantum ap. Pers. l. l. (C. E.) et anon. π. κωμ. ed. Duebner l. l. (IV) p. XVI (A. E.) sed quattuor a Ps.-Dionys. Hal. in art. rhet. 11, 10 p. 413 R (A. C. E. Menander) nominantur. — 3) Aristoph. equitt. 518—520. 526. 537 (Magnes, Cratinus, Crates); Aristot. poet. c. 5 p. 1449b (Epicharmus, Phormis, Crates); Diomed. GL l. l. p. 488 (Susarion, Mullus (?), Magnes); Io. Tzetz. introd. in Hes. l. l. (Aristophanes, Eupolis, Pherecrates); Cod. Vat. Gr. 62 (R) saec. XVI. f. 108ʳ ed. Studemund in „Philolog." XLVI (1888) 9 = ib. p. 3 (Susarion, Cratinus, Aristophanes); Aristophanes, Cratinus, Menander: Anon. π. κ. ed. Duebner l. l. (IXa) p. XVII (A. C. M. seu M. A. C.) = Diomed. s. Melamp. schol. l. l. p. 747 (M. A. C.) = Cod. Cantabrig. Dd. XI 70^2 (14) f. 76 saec. XV. ed. in „A Cat. of. the mss. pres. in the libr. of the univers. of Cambridge" p. 462. 4) cuius rei documento pro multis hos locos affero: App. epigramm.

ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητῶν ὀνόματα (VII!) *καὶ δράματα* (ed. Duebner l. l. (VIII) p. XVII) non electus normaeque, sed solum catalogi a bibliothecario quodam facti formam prae se ferre mihi videri. Quae vero adhuc diximus, et de comicis Graecis communiter et de eis antiquae comoediae quae vocatur praecipue valet. Nunc paucis verbis de mediae et novae comoediae poetis nobis disserendum est: quam partitionem in antiquitate minime apud omnes pervulgatam fuisse, sed diversissimis rationibus poetas comicos inter aetates dispertiendi scriptores veteres usos esse referam[1]). In nostris tabulis duo, Antiphanes et Alexis Thurinus, mediae comoediae poetae nominantur, quod tantum in anonymi *περὶ κωμῳδίας* tractatu (ap. Dueb. l. l. (III) p. XIV) repperi et illo loco demum, postquam Dobraei[2]) coniectura Alexidis nomen Stephani traditi loco m. qu. sent. e libidine in textum impositum est. Contra a plerisque praeter Io. Tzetzam, qui (in *στ. π. δ. π.* p. 336, 26—337, 1 Cr.) sex enumerat, *τῆς νέας κωμῳδίας ἄστρον* Plato solus laudibus effertur. Atque Menander et Philemo in tabb. M et C cum ceteris electi apud alios quoque leguntur; sed quam vehementer auctorum sententiae in hac re discedant, haec tabella doceat:

II: Menander, Philemo:	Quint. X 1, 69. 72; vit. Aristoph. l. l. p. 157; Anon. *π. κωμ.* ed. Duebner l. l. (IX a) p. XIX; Io. Tzetz. proleg. in Aristoph. ed. FRitschl in opusc. I 203; Io. Tzetz. *στ. π. δ. π.* l. l. p. 337, 4. —
III: „ „	Philistio: Io. Tzetz. proleg. in poet. l. l. p. 257 M. —
III: „ „	Diphilus: Vell. Paterc. I 16; Mar. Vict. l. l. p. 78 K; Diomed. l. l. p. 489 K. —

286 Iac. et S. Fulgentii episc. Ruspensis (cfr. Teuffel G d RL^5 § 480) vit. ed. Migne „Patrol. Lat." LXV (1847) col. 119. — 1) cfr. Steffen p. 42—44. — 2) non Meinekii, ut Steffen (p. 43) adnotavit.

IV: Menander, Philemo, Diphilus, Philippides: tab. C cod. B. —
IV: „ „ „ „ Apollodorus: tab. M; tab. C cod. V. —
VI: „ „ Diphilus, Philippides, Apollodorus, Posidippus: Anon. π. κ. ed. Duebner l. l. (III) p. XV. —

Quod dein attinet ad illam antiquae comoediae poetarum distinctionem, cuius vestigia apud Suidam i. vv. *Ἀριστομένης* et *Φρύνιχος* conservata a viris doctis diversissimo modo explanata sunt[1]), equidem A Meinekeo (FCGrI 211) plane assentior, qui veteres criticos poetas antiquae comoediae interdum in duas quasi classes dispescuisse existimavit, in antiquiores, qui ante bellum Peloponnesiacum inclaruissent, et sequiores, qui ipsis belli temporibus florerent. At Steffen (p. 43 adn. 28) in hoc valde admiratus offendit atque *τοὺς ἐπιδευτέρους* potius inferiores aetate intellegendos esse censuit. Sed m. qu. sent. non iure ac merito, cum praesertim distinctionem illam, in eos qui ante et eos qui post belli Peloponnesiaci tempora vixerint, in oratorum delectibus reperiamus. Et eadem partitione Dionysius Hal. quoque in historicis scriptoribus recensendis[2]) usus est. Denique num apud Romanos poetarum comicorum norma certa inveniatur, inquirentes census alicuius ne minimam ansam ita accipere possumus, ut Volcacii Sedigiti[3]) canonem illum, qui decem fabularum palliatarum scriptores mira ratione atque ad hunc diem nondum satis explicata compositos continet, silentio praetermittamus. Nam grammatici alicuius ludicrum et sine ulla auctoritate istum fuisse equidem persuasum paene habeo. Postremo commemoratum esse volo, cinaedologorum poetarum, qui argumento quamvis in deteriorem partem aberrante cum poetis comicis coniungi possint, complures catalogos partim inter se congruentes

---

1) cf. Suid. ed. Bernh. app. crit. i. v. *Ἀριστομένης*. — 2) de Thuc. iud. c. 5 p. 818. 819 R. — 3) cfr. Teuffel GdRL[5] § 147, 2.

apud Strabonem (XIV 41), Athenaeum (XIV 13), Suidam (i. v. Σωτάδης) legi. Sed illos maioris momenti non esse libenter concedo.

Persecuti vero tab. M compositionem ad **elegiacos poetas** venimus: quattuor poetas, qui et hic et in tab. C nominantur, Callinum Mimnermum Philetam Callimachum reperimus apud Proclum solum (chrest. l. l. p. 242). Hinc cum Ruhnkenio, ut Proclus poetarum elegiacorum delectum ab Alexandrinis petierit, efficere mihi quoque nimis audax vel potius prorsus perversum videtur esse, cum ubique de Aristarchi Aristophanisque elegiacorum poetarum censu ullo altissimum silentium teneatur. Quintilianus enim (X 1, 58) modo elegiae principem haberi Callimachum, secundas a plurimis Philetae delatas esse, memoriae tradidit. Et ab aliis minime inter se consentientibus diversi poetae exemplaria praebentur[1]). Quod vero ad Romanos attinet, ab Ovidio (trist. IV 10, 47—54) et Quintiliano (X 1, 93) eidem quattuor ipsi, Tibullus Propertius Ovidius Gallus enumerantur, cum Diomedes (l. l. p. 484 K) Ovidium in elegiarum praecipuorum scriptorum indiculo omiserit.

Restat nobis, ut de **lyricis poetis**, qui in tab. M poetarum variorum generum agmen claudunt, breviter disseramus. Novem poetas hic (et in tab. C) appellatos in canonem certum redactos fuisse, qui non parva auctoritate apud veteres usus sit, e multis testimoniis[2]) elucet. Quam-

1) fragm. Censorino adscr. c. 9 p. 63 FHultsch = GL VI 607 K: Callinus Mimnermus Euenus (v. app. crit.); Diomed. l. l. p. 484 K: Callimachus Euphorion; Schol. Bob. Cic. pro Arch. 10, 3 p. 358 Orell: Callinus Antimachus Archilochus Mimnermus Solon; Io. Tzetz. proleg. in poet l. l. p. 257 M: Callimachus Mimnermus Philetas. — 2) Anth. Pal IX 184 (P. B. Sa. An. St. Si. I. Alca. Alcm.); AP IX 571 (P. Si. St. I. Alcm. B. An. Alca. Sa.); AP app. nov. III 73 (Alca. Sa. St. I. An. P. Si. B. Alcm.); Anon. *περὶ λυρικῶν ποιητῶν* in Pind. ed. Boeckh II 7—8 (Alcm. Alca. Sa. St. I. An. Si. B. P. *τινὲς δὲ καὶ τὴν*

quam Quintilanus (X 1, 61—64) praeter Pindarum, quem novem lyricorum longe principem iudicat, de tribus tantum, Stesichoro Alcaeo Simonide, verba facit, tamen a vero non aberrabimus, si iam Quintiliano novem illos, Alcaeum Alcmana Anacreontem Bacchylidem Ibycum Pindarum Sapphonem Simonidem Stesichorum normam firmam fuisse putamus. Contra vero sententiam Steffeni, qui (p. 36) e his Petroni (sat. c. 2) verbis „Pindarus novemque lyrici" poetarum lyricorum decadem efficiens inter Quintilianum et Petronium, qui aequales essent, consensum non exstitisse contendit, rectam esse cum Brzoska (p. 48 adn. 1) nego, cum mihi quoque illa Petroni verba nihil aliud nisi ‚*οἱ περὶ Πίνδαρον ἐννέα λυρικοί*' esse videantur. Porro et anonymi[1]) catalogus, quo octo tantum *λυρικοὶ* Sapphone omissa leguntur, novenarii numeri usui m. qu. sent. non repugnat. Fortasse enim, ut Brzoska l. l. contra Steffenum pro certo habuit, casu quodam Sapphonis nomen neglectum est, fortasse vero e grammatici istius libidine viri soli enumerantur, excluditur consulto femina. Sed utrum C Lachmann Horatii versus (od. I 1, 35.36):

> „quodsi me lyricis vatibus inseres,
> sublimi feriam sidera vertice"

et Porphyrionis scholiastae (ed. G Meyer (1874) 4 adnotationem in illos factam „Graecis utique intelligendum. nam nondum erant Romani" recte interpretatus sit necne, decernere non ausim. Lachmann vero[2]) haec dixit: „sic ille Flaccus mo-

Κόρινναν); Diomed. s. Melamp. schol. l. l. p. 751 (*λυρικοὶ καὶ οἱ πραττόμενοι ἐννέα* (An. Alcm. Alca. B. I. P. St. Si. Sa. *καὶ δεκάτη Κόριννα*); tab. M § VI = tab. C § XIII (Alcm. Alca. Sa. St. P. B. I. An. Si.). — Antip. Thess. AP VII 18 (*Ἀλκμᾶνα . . . ὃν Μουσέων ἐννέ' ἀριθμὸς ἔχει*); Auson. epigr. in simulacr. Sapph. p. 204 Sch (Sappho … *ἐνάτη λυρικῶν*); Auson. griph. ter. num v. 30—33 p. 130 Sch (lyrici vates numero sunt Mnemosynarum); Suid. i. v. *Ἀλκμάν* (*Ἀ., εἷς τῶν* <θ̄> *λυρικῶν*). — 1) in „lexico Vindob." ed ANauck (1867) 321. — 2) in „Lucret. comm." ³(1866) 358 (VI 148).

destius, qui cum se lyr. vat. insertum iri speret, Maecenati docto poetarum iudici a deo probari cupit, ut ab eo in ordinem lyricorum redigatur decimus et idem unus Italus." Quod utcunque est, per antiquitatem apud plurimos ἐννεάδα lyricam valuisse serio negari non potest, quamvis a nonnullis auctoribus non semper omnes novem sed duo tantum vel tres quattuorve artis lyricae exemplaria commendari, tacere nolim. Ut Quintilianus (l. l.) eosdem quattuor atque Dionysius Hal. (de imit. 420. 421 R) praedicat, qui vero alio loco (de comp. verb. c. 19 p. 131 R) pro Simonide Sapphonem nominat. Et alii alios laudibus efferunt. Etsi dein lyricorum poetarum numerum novenarium ad Musarum numerum accommodatum esse, ab omnibus concedi existimo, tamen non tam ad grammaticorum illorum Alexandrinorum munus quam ad ludicrorum epigrammatum scriptores ordinem novem poetarum lyricorum referendum esse, quod Steffen (p. 38) quemque maxime emunctum animo aequissimo esse concessurum speravit, equidem non pro certo habeo. Quod denique ad lyricorum poetarum decadem certam attinet, non, ut Steffen (p. 35) dicit, a plerisque novem illis decima Corinna adscribitur, sed, quod maioris momenti mihi videtur esse, decas illa modo apud anonymum Boeckhii et Diomedem seu Melampodem (v. p. 30 adn. 2) et tum ab Io. Tzetza[1]) commemoratur. Appendicis loco adnotem, eorum poetarum, qui singulis poeseos lyricae generibus operam dederunt, apud auctores antiquos dispersim catalogos esse traditos. Exempli gratia e dithyrambicorum poetarum choro apud Diodorum (XIV 46,6) ἐπισημότατοι Philoxenus Cytherius, Timotheus Milesius, Telestes Selinuntius, Polyidus enumerantur, quos Polyido omisso apud Dionysium Hal. (de comp. verb. c. 19 p.

1) proleg. in poet. l. l. p. 252 M: λυρικοὶ ὀνομαστοὶ δέκα et στίχ. π. δ. π. p. 334, 23—27 Cr.: δεκὰς ἀρίστη παντελὴς πληρεστάτη.

132 R.) reperimus. Cum vero praestantissimum dithyramborum poetam Xenophon (Mem. I 4,3) ex Aristodemi *τοῦ μικροῦ ἐπικαλουμένου* sententia Melanippidem laudet, ab Io. Tzetza Philoxenus celebratur (proleg. in poet. l. l. p. 252 M et *στ. π. δ. π.* p. 339, 15—16 Cr.). Et ut de aliis taceam, *musicorum* antiquissimorum indiculos praeter alios scriptores[1]) Plutarchus (c. 3 p. 1131 F — 1132 C et c. 5 p. 1132 F — 1133 D de musica) ex Heraclidis et ex Alexandri *συναγωγαῖς* nobis servavit.

2.

Postquam quaestionem de variorum generum poetarum delectibus vel normis, quantum potuimus, usque ad finem deduximus, in **scriptores pedestres** transgressi, utrum horum certi canones per antiquitatem valuerint necne, inquiramus. Initium vero ab **oratoribus sophistis**que facimus, qui in tab. M scriptorum oratione soluta usorum agmen ducunt. Qua in re summae difficultates oriuntur et nunc quidem nobis non tollendae. Quamvis enim *decem oratorum Atticorum nomina*, quae congruenter multis scriptorum veterum recentiorumque testimoniis exhibentur, in ordinem firmum a plerisque respectum redactos esse inter omnes constet, tamen de tempore et de loco, quo canon ille compositus sit, viri docti per unum totum et alterius saeculi dimidium vehementissime inter sese discrepantes disceptarunt. Et hodie controversiam illam haud ambiguam esse nemo cum bona fide contendat. Cum singulorum virorum doctorum, qui de canone decem oratorum disserue-

---

1) *Strab.* X 3, 17 (Orpheus, Musaeus, Thamyris, Eumolpus); *Paus.* IX 30 (Thamyris, Arion, Sacadas, Hesiodus, Orpheus); *Ael. v. hist.* XII 50 (Terpander, Thaletas, Tyrtaeus, Cydas Caphyeus (?), Alcman); *Censorino fragm. adscr.* l. l. p. 63 H (Timotheus, Polyidos, Hyperides, Phyllis, Aristoxenus); *Phot. bibl.* cod. 239 p. 320 B (Arion, Chrysothemis Cres, Terpander. [Arion Methymnaeus.] Phrynis Mitylenaeus, Timotheus).

runt, sententias iam in dissertatiunculae exordio perstrinxerim, restat solum, ut iudicium meum de hac re adiciam. Equidem vero existimo, Aristophanem et Aristarchum decem oratorum normam omnino non composuisse, sed potius Romae primo p. Chr. n. saeculo vertente ab hominibus artis rhetoricae studiosis, fortasse a Caecilio Calactino ipso, canonem illum factum esse Hartmannum (et ante eum Meierum l. l. p. 140) recte censuisse. Sed huic sententiae vim ullam tribui nolim, quod rerum earum omnium, quae in hac quaestione tractanda ponderis alicuius sunt, ego nunc quidem non satis peritus sum. Quam ob rem contentus ero, si testimoniis decadis oratorum Atticorum denuo a me collectis[1]) nonnulla pauca adnotavero. Primum

1) Ps.-Plut. vitt. X oratt. (Ant. And. Lys. Iso. Isa. Ai. Lyc. De. H. Di.); Phot. bibl. codd. 259—268 p. 485—496 B (Ant. Iso. And. Lys. Isa. Ai. De. H. Di.); Schol. i. Hermog. proleg. c. 7 ed. Walz „Rhet. Gr." IV 15 (Ant. Lys. Iso. Isa. And. De. Ai. Lyc. H. Di.); Anon. proleg. *τῶν στάσεων* ed. Walz. „Rh. Gr." VII 1, 26 (Ant. De. H. Di. Lyc. Ai. Iso. Lys. And. Isa. — *οἱ ῥήτορες οἱ διαπραττόμενοι*); [de his cfr. Studemund „Ein Verzeichnis der 10 attischen Redner" in „Herm." II (1867) 434—449] cod. Coisl. 249 s. X = cod. Reginaehradec. s. XIV/XV = cod. misc. Ambr. D 15 s. XV = cod. Pal. misc. 132 fol. 180 s. XV = cod. Barocc. 125 fol. 92 (Isa. H. Iso. Ant. Di. Lys. Lyc. And. Ai. De.); cod. Par. 2991 A (De. Di. Isa. Lys. H. Lyc. Iso. And. Ant. Ai.); tab. M VII = tab. C XI (De. Lys. H. Iso. Ai. Lyc. Isa. Ant. And. Di.); — Demetr. Magn. ap. Dionys. Hal. de Din. iud. c. 1 p. 631 R (*Δεινάρχοις · · · ὧν· ὁ μὲν ἐκ τῶν ῥητόρων τῶν Ἀττικῶν*); Harpocr. i. vv. *Ἰσαῖος* (*εἷς · · τῶν ῑ ῥητ.* cf. i. v. *Ἀντιφῶν*) et *Λυκοῦργος*; Lucian. Scyth. c. 10 (*τῇ Ἀττικῇ δεκάδι*); Schol. in Luc. Scyth. c. 10 ed. Hemst. et Reitz (1743) 870 (*δέκα ῥήτ.*); Philostr. vitt. soph. II 1, 14 (*τῶν δέκα*); Sopatr. proleg. in Aristid. ed. G Dind. III 737 (*ἡ πραττομένη τῶν ῥητ. δεκάς*); vit. Isocr. in Westerm. *Βιογρ.* p. 256 (*τῶν ῑ ῥητ. τῶν κριθέντων τε καὶ ἀναγινωσκομένων*); Phot. bibl. cod. 61 p. 20a B (*Αἰσχίνης εἷς · τῶν δέκα ῥητ.*); id. cod. 159 p. 102b B (*Ἰσοκράτης . . ., ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐννέα ῥήτ.*); id. cod. 158 p. 101b B: Phrynich. Arab. *Δημοσθένην μετὰ τοῦ ῥητορικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ*); Suid. i. v. *Ἀνδοκίδης* (*τῶν πρωτευόντων δέκα εἷς*); id. i. v. *Δείναρχος* (*τῶν μετὰ Δημ. ἐγκριθ. εἷς*); id. i. v. *Ἰσαῖος* (*εἷς . . τῶν δέκα ῥητ.*); id. i. v. *Λυκοῦργος* (*τῶν μετὰ Δημ. ἐγκριθ. ῥητ.*);

m. qu. sent. non silentio praetereundum est, apud Harpocrationem i. v. *Ἀντιφῶν* cod. F *ιβ* pro *ι* praebere, cum apud Favorinum in eadem voce *δώδεκα* legi dicatur, quod corruptum esse Meier fortasse recte persuasum habet. Huc vero accedit, quod praeter tabulae nostrae Monacensis indicem duodecim *ῥητόρων* Hermogenes quoque[1]) duodecim oratores enumerat. Deinde a multis scriptoribus antiquis saepissime paucos tantum e decem oratoribus nominari, mirum non est. Sed posteriore Byzantinorum aetate in oratoribus quoque elegendis, ut alibi non raro, numerum quinquenarium, decadis, *τελείου ἀριθμοῦ*[2]), dimidium adhibitum esse commemoretur. Anonymus enim ille *περὶ τοῦ τελείου λόγου*[3]) quinquenario numero compluries usus est, sed pentadi non in servitutem se dedit, cum (l. l. p. 574) *ὑπὲρ πάντας τελείους ῥητορικοὺς λόγους ἀρίστους ἀκροτάτους τοὺς τέσσαρας οὕτους, τὸν περὶ στεφάνου Δημοσθενικόν, τὸν Παναθηναϊκὸν τοῦ Ἀριστείδου, τὸν εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπιτάφιον τοῦ θεολόγου* (i. e. Gregorii theologi) *καὶ τὸν τοῦ Ψελλοῦ εἰς τὴν μητέρα* commendaret. Contra apud Romanos certus oratorum census numquam fuit, cum alii alios e cuiusque libidine et iudicio praestantissimos enumerent. Quod denique ad alteram decadem Graecam rhetores vel sophistas recentioris aevi complectentem attinet, brevitatis erga ad Steffenum (p. 51) refero, quippe qui de hac re quamvis paucissimis tamen satis accurate disseruerit.

Oratorum canonem in tab. M decem **historicorum** scriptorum index excipit, qui cum tab. C § XIV congruens miram dispositionem praebet, quam primus Usener (l. l. p. 131 sqq.) recte interpretari coepit. Cuius sententia haec

id. i. v. *Λυσίας* (*εἷς τῶν μετὰ Δημ. δέκα ῥητ.*); id. i. v. *Ὑπερίδης* (*τῶν πρώτων κεκριμένων δέκα εἷς.*); Maxim. Plan. schol. in (Hermog.) *ἰδ.* t. *β̄* ed. Walz „Rh. Gr.“ V 561 (*μετὰ τοὺς δέκα ῥητ.*). — 1) *περὶ ἰδεῶν* II 11 ed. LSpengel „Rh. Gr.“ II 410—416. — 2) cfr. Brzoska p. 47 adn. 1. — 3) p. 17 adn. 1.

paria in tabula illa sunt composita: principes Herodotum et Thucydidem imitatores principum Xenophon et Philistus sequuntur, quibus secundi ordinis auctores Theopompus et Ephorus adiuncti sunt; sed tum solum propterea, quod res ab Alexandro Magno gestas descripserint, Anaximenem et Callisthenem in canonem illum redactos esse pro certo non habeam. Item quintum par ex antiquioribus Hellanicum, Polybium ex posterioribus fortasse numeri denarii causa additum esse, minime mihi probatur. Equidem in Hellanici nomine, quod neque huic neque alii catalogi nostri loco aptum est, vehementissime offendens corruptelam graviorem sanandam esse existimo. Et mea quidem sententia est haec, indicem illum e *πίνακι* quodam ortum esse, qui primo non nomina sola sed, ut soleret, etiam opera unicuique scriptoris nomini adiecta continuerit. In archetypo igitur *Καλλισθένης Ἑλληνικά* . . . fuisse et librarii vel auctoris canonis ipsius mendo ex operis titulo nomen scriptoris et non ignoti esse factum coniciam. Huc quamvis leve argumentum accedit, quod et cod. B et cod. V *Ἑλληνικός*, non *Ἑλλάνικος* praebent. Sententia mea vero comprobata non decem, sed novem tantum scriptores leguntur. At in altero historicorum scriptorum indiculo (tab. C IV) nomina partim foedissime corrupta numerum novenarium item non transscendunt.

Nunc ad multo graviorem quaestionem aggressi, num ille tab. M index vel alius per antiquitatem vulgo valuerit requiramus. Hoc omnimodo luce clarius est, ut Polybius ab Alexandrinis illis in praestantissimorum auctorum canonem, si modo scriptorum quoque indices praeter poetarum delectus constituerint, reciperetur, fieri non potuisse. Quamquam dein multum nos non impedit, quominus Brzoskae, qui (p. 49) non ita multo post Polybium mortuum, primo a. Chr. n. saeculo catalogum nostrum in lucem prodiisse demonstrare conatur, quod Polybius apud Stoicos potissimum et Romanos tunc summa valens auctoritate veteribus histo-

ricis adiunctus sit, assentiamur, tamen nec canonem illum nec Ruhnkenii (p. XCV l. l.) historicorum scriptorum heptadem prorsus ficticiam, Herodotum Thucydidem Xenophontem Theopompum Ephorum Anaximenem Callisthenem continentem ab ullo umquam auctore antiquo veri specie confirmatam comprobatamque videmus. E contrario nulla consensio de hac re per antiquitatem invenitur, cum alios alii e cuiusque opinione libidineque optimos rerum scriptores laudent. Ne hos permultos locos afferam, modo saepissime[1]) Herodotum Thucydidem Xenophontem Philistum a diversissimis auctoribus nominari commemorem. Sed, ut repetam, neque apud Graecos neque apud Romanos historicorum scriptorum canonem ullum ne aliquantulae quidem auctoritatis fuisse contra nonnullos viros doctissimos contendo. — Non magis eorum, qui de rebus ad γεωγραφίαν pertinentibus scripserunt, catalogos in antiquitate valuerunt. Sed ubi eiusmodi indices, qui non nullius momenti esse mihi videntur, inveniamus, breviter adnotare mihi liceat. Praeter hos Strabonis locos (I 1, 1. I 1, 11. I 2, 1. VIII 1, 1), quibus geographi in universum Homero eorum patre et principe nominantur, singillatim *τοὺς περὶ τῆς Ἰνδικῆς γράψαντας* Strabo idem II 1, 9; XV 1, 12 enumerat, cum altero loco quattuor his Deimacho Megastheni Onesicrito Nearcho Ctesiam adiciat. Porro scriptores de pyramidibus Plinius XXXVI 17 laudat et eos, qui de rebus Aegyptiacis aliisque aliquid nobis tradiderunt, apud Ps.[2]) Symeonem Logothetam (in chronic. e cod. Reg. Par. 1712 (fol. 23 ed. a Cramero „AGP“ I annot. p. 14—15) appellatos atque a Georgio Cedreno (CHByz. p. 23, 11—16) repetitos videmus. Quam magna vero inter illos consensus sit, hoc modo planissime ostendam:

1) ut ap. Dionys. Hal. in ep. ad Pomp. c. 3 p. 767 R et de imit. 424—428 R. — 2) cf. Krumb. GdBL² § 149.

Ps.-Symeon Logotheta.

Οἱ συγγραφεῖς Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων· Μανεθὼν ὁ τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος συγγραφήν, Βήροσσος[1]) *ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγών, Μῶχός τε καὶ Ἑστιεὸς*[2]) *καὶ πρὸς τούτοις Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος· οἱ δὲ τὰ Φοινικὰ συγγραψάμενοι, ἰσίοδος τε καὶ ἀκτεὸς, ἐλαϊκὸς καὶ Ἀκουσίλαος Ἔφορός τε καὶ Νικόλαος.*

Georgius Cedrenus.

συγγραφεῖς δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων οὗτοι· Μάνεθος ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος συγγραφήν, Βηροσσὸς[1]) *ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγών, Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος*[2]), *καὶ πρὸς τούτοις Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος. οἱ δὲ τὰ Φοινικὰ συγγραψάμενοι Ἡσίοδός τε καὶ Ἑκαταῖος, Ἑλλάνικος καὶ ὁ Ἀκουσίλαος, Ἔφορός τε καὶ Νικόλαος.*

Dein. auctores, qui libros miraculorum fabularumque plenos composuerunt, Gellius IX 4, 2—3 nominat, quibus scriptores erotici apud Photium (bibl. cod. 94 p. 73b B et cod. 166 p. 111b B) enumerati argumento non raro illis affines adiungantur. Et historicorum scriptorum agmen Byzantini illi claudant, qui in Montefalconii „Bibl. Coisl.“ (1715) 207—208[3]) et non multis commutatis apud Georgium Cedrenum (ed. Bekker I 3—5) inveniuntur. Postremo etsi non scriptores laudantur, de eorum canonibus, qui primi orbis tabulam fecerunt, non omnino taceam. Agathemerus enim (in „Geogr. Gr. min.“ ed. CMueller II 471) Anaximandrum Hecataeum Hellanicum Damasten Democritum Eudoxum primos, qui *τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι ἔγραψαν*, enumerat, quos Hellanico Damasteque omissis eodem ordine scholiasta in Dionysium Periegetam (Mueller l. l. p. 428) repetiit. Hac tenus haec.

Cum adhuc in opusculo nostro elaborando dissertationes Brzoskae atque praecipue Steffeni saepissime laudatae nobis non contemnendo exemplo et fundamento essent, nunc in terram incultam paene inexploratamque ingredi audemus. Numquam enim ad id tempus, quantum equidem scio, ab ullo viro docto de grammaticorum et medicorum catalogis

1) *Βηρωσσὸς* scribo. — 2) fort. *Ἑστιαία.* — 3) *σύνοψις ἱστοριῶν συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου κουροπαλάτου καὶ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλας, τοῦ Σκυλίτζη* repet. Bekker i. Georg. Cedr. edit. I (1838) 3—5 i. adn.

illis, qui in tabulis M et C servati magnitudine amplitudineque inter omnes ceteros longe praestant ac multis locis non parvas difficultates praebent, longius disputatum est. Primum vero de **grammaticorum** indicibus disseram eosque, ut potero, explicare atque in formam genuinam reducere conabor. Sed ut tab. M cum tab. C facilius conferri possit, hanc compositionem, cuius sinistrum cornu tab. M nomina tenent, dextrum tab. C, praemitto. Numerus autem, qui inter ambo tabellae latera est, uniuscuiusque grammaticorum ἀκμήν, quantum satis certe eam enodare potui, significat. Qua in re summa difficultas eo continetur, quod compluribus diversissimae aetatis grammaticis eadem nomina propria sunt, ut, quis quoque loco intellegendus sit, saepe non statim atque interdum omnino non perspiciatur.

	tab. M	ἀκμή	tab. C
	Ὅσοι γραμματικοί		*Ὅσοι περὶ γραμμάτων*
1	deest!	c. 265 a. Chr. n.	*Λυκόφρων*
2	*Διονύσιος ὁ Θρᾷξ*	c. 150 „ „ „	*Διονύσιος ὁ Θρᾷξ*
3	*Ἀπολλώνιος Δύσκολος*	c. 130 p. „ „	*Ἀπολλώνιος ὁ δύσκολος*
4	*Ἀλέξανδρος*	(?) c. 150 „ „ „	*Ἀλέξανδρος*
5	deest!	c. 150 „ „ „	(?) *Ὦρος*
6	*Ἀστυάγης*	(?) c. 180 „ „ „	*Ἀστυάγης*
7	deest!	c. 225 „ „ „	*Ὠριγένης*
8	*Ἀγαπητός*	c. 510 „ „ „	*Ἀγαπητός*
9	deest!	c. 520 „ „ „	*Φιλόπονος*
10	*Σέργιος ὁ νεώτερος*	(?) c. 520 „ „ „	*Σέργιος νεώτερος*
11	deest!	c. 530 „ „ „	*Ἰωάννης ὁ Χάραξ*
12	*Αὐξόνιος*	(?) c. 350 „ „ „	*Αὐξόνιος*

tab. M	ἀκμή	tab. C
13 *Ἄδραστος*	(?) c. 150 p. Chr. n.	*Ἄδραστος*
14 *Θεαγένης*	(?) c. 130 = = =	*Θεαγένης*
15 *Ἡρωδιανός*	c. 160 = = =	*Ἡρωδιανὸς ὁ μέγας*
16 deest!	c. 575 = = =	*Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκός*
17 *Θεοδόσιος ὁ τοῦ . .*	(?) c. 390 = = =	deest!
18 *Τρύφων*	c. 10 a. = =	=
19 *Δίδυμος ὁ νεώτερος*	(?) c. 55 p. = =	=
20 *Νικοκλῆς*	c. 350 = = =	=
21 *Εὐδαίμων*	c. 350 = = =	=
22 (?) *Ὧρος*	c. 150 = = =	=
23 *Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεύς*	c. 15 a. = =	=
24 *Πορφύριος*	c. 265 p. = =	=
25 *Ἀχιλλεύς*	(?) c. 300 = = =	=
26 *Ἀρκάδιος*	c. 120 = = =	=
27 *Ὡραπόλλων*	c. 380 = = =	=
28 *Τιμόθεος Γαζαῖος*	c. 500 = = =	=

In tab. C grammaticorum agmen ducit Lycophro (1), notus ille tragoediarum poeta Alexandrinus, qui unus e tragicis septem illis sub nomine *πλειάδος* comprehensis est. Quamquam Suidas (i. v.) Lycophronem grammaticum quoque fuisse dicit, tamen nostro loco *Λυκόφρων* expungendum esse censeo, cum nomen illud m. qu. sent. ex antecedente indicis particula *περὶ ποιητῶν ὅσοι διὰ στίχων καὶ ἰάμβων* inscripta, cuius ultimum locum *Λυκόφρων* tenet, falso repetitum sit. Ceterum iam Lagarde (l. l.) in editione tab. M falso cum tab. C contaminatae nomen Lycophronis omisit. Vere primus grammaticus est Dionysius Thrax (2), qui

ἀγράφως ἀσκήσας τὴν τέχνην ἐγγράφως πρῶτος ἐξέδωκεν[1]): quamobrem Dionysius iure ac merito grammaticae artis auctor atque parens dici potest. Maiore temporis spatio Apollonius Dyscolus (3), Herodiani Magni pater, sequitur, quem Priscianus (inst. gr. XI 1, 1. GL II 548 K) maximum auctorem artis grammaticae appellat. Proximum nomen *Ἀλέξανδρος* (4) Cramer (l. l.) sine ulla causa in *Ἀλεξανδρεὺς* commutari atque cum antecedente Apollonio Dyscolo coniungi voluit. At si *Ἀλέξανδρος* alius grammatici nomen esse retinemus, dubium est, quis Alexander nostro loco sit intellegendus, cum complures grammatici Alexandri nomen habeant. Sed m. qu. sent. hic *Ἀλέξανδρος ὁ Κοτυαεὺς*, Asclepiadis filius, commemoratur, qui Marci Aurelii imperatoris praeceptor a Stephano Byz. (i. v. *Κοτιάειον*) *γραμματικὸς πολυμαθέστατος* nominatus est. *Ἄρος* (5) vero, quod in tab. C sequitur, dittographia ex antecedente (*Ἀλέξαν*)*δρος* factum aut *Ἄπρος* aut *Ἄρατος* legendum esse Lagarde coniecit, cum Cramer, cuius sententiam equidem sequar, *Ὠρος* pro *Ἄρος* scriberet. Quod attinet ad Ori aetatem, F Ritschl in commentatione celeberrima, cui „de Oro atque Orione" nomen est[2]), eam sic definivit: „Phrynicho grammatico ferme aequalem Herodiano supparem vixisse (sc. Orum) suspicor, ut non videatur aut non multum certe saeculum p. Chr. n. alterum eius aetas excessisse". De Astyage (6), qui in utraque tabula legitur, Suidas solus (i. v.) haec pauca verba tradidit: *Ἀστυάγης, γραμματικός. Τέχνην γραμματικήν, περὶ διαλέκτων, περὶ μέτρων, κανόνας ὀνοματικοὺς καὶ εἰς Καλλίμαχον τὸν ποιητὴν ὑπόμνημα.* Huc accedit, ut Astyages quidam semel in Orionis Etymologico (p. 69, 9) laudetur. Sed de Astyagis grammatici aetate nihil notum est atque

---

1) Iriarte cat. reg. bibl. Matrit. codd. Gr. mss. I (1769) p. 314. — 2) opusc. I 582—669.

apud nullum virum doctum recentiorem de eo aliquid dictum inveni praeter unum A Graefenhanium, qui sine gravibus causis Astyagem non paulo post Apollonium Dyscolum et Herodianum, fortasse circa centesimum octogesimum annum p. Chr. n. vixisse contendit[1]). Quae cum ita sint, cum L Cohnio[2]) artem nesciendi exercemus. Origenes (7), ad quem nunc accedimus, theologus ille notissimus est, *ὁ καὶ Ἀδαμάντινος, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος καὶ κατὰ πᾶσαν παιδείαν εἰς ἄκρον ἐξησκημένος* a Suida (i. v.) nominatus. De Agapeto (8) vero W Schmid[3]) haec fere dicit: sophistam Agapetum initio sexti p. Chr. n. saeculi Alexandriae primum, tum Elusae floruisse et fortasse eundem esse atque illum a Cyrillo in grammaticorum catalogo apud Cramerum l. l. edito laudatum. Etsi Agapetum sophistam a grammatico nostro non diversum videri concedatur, cum alium Agapetum grammaticum ignoremus et nomen Agapeti m. qu. sent. ad posteriora saecula spectet, tamen in Schmidii ultimis verbis vehementissime offendo. Unde, quaeso, Cyrillum illa grammaticorum nomina contulisse, Schmid scit vel potius scire opinatur? An ideo, quod maximam quidem codicis, in cuius fine tab. C invenitur, partem (fol. 79—314v) *λεξικὸν μέγα τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου κατὰ ἀλφάβητον* continet? At inter Cyrilli librum et nostram tabellam nonnulla leguntur, quae ad Cyrillum illum omnino non pertinent, ut in fol. 323r *περὶ ἐτυμολογιῶν κατὰ στοιχεῖον πρὸς τὸ ἐξ αὐτῶν γινώσκειν πολλάκις τὰς δυνάμεις τῶν πραγμάτων ἐκ τῶν κατὰ Ὠρίωνα τὸν Θηβαῖον* et in fol. 341 *ὅροι διάφοροι κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ πίστιν τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας λεγόμενοι, συλλεγέντες ἀπὸ Κλήμεντος καὶ ἑτέρων ὁσίων καὶ μακαρίων πατέρων.* Sed gravissimum supremumque argumentum

1) Gesch. d. kl. Philologie i. Alt. III (1846) 83 sqq. et compl. loc. — 2) Pauly-Wissowa RE d. kl. Altert. II (1896) col. 1865. — 3) Pauly-Wissowa RE i. v. Agapetus 4.

contra Schmidium affero, quod cum Cyrillus anno quadringentesimo quadragesimo quarto p. Chr. n. mortuus esset, tabula nostra non minora quam sex grammaticorum nomina, qui post illud tempus floruerunt, continet (8. 9. 10. 11. 16. 28). Unde apparet, nullo modo Cyrillum, nisi graves iustaeque causae afferuntur, catalogi auctorem putari posse[1]. Philoponus (9), qui sequitur, Ioannes Philoponus grammaticus esse mihi videtur, de quo praeceptoris mei doctissimi, A Ludwichii commentatio „de Ioanne Philopono grammatico" inscripta et supra iam laudata (p. 5 adn. 1) conferenda est. Magnam vero difficultatem proximum nomen Σέργιος (ὁ) νεώτερος (10) affert. Lagardei coniecturam, qui temere cognomen (ὁ) νεώτερος ad Ioannem sequentem trahit, a limine reiciendam esse iam Ludwich (l. l. p. 10 adn. 42) recte censuit. Montefalconii autem sententiam (l. l. p. 57) a G Hoerschelmanno[2] et Ludwichio (p. 9—10) comprobatam, nostrum Sergium et Sergium eum, qui cum Severo patriarcho Antiochensi initio sexti saeculi p. Chr. n. florente per litteras communicavit, eundem fuisse, equidem quoque credo. Item coniecturae A Hilgardi, Sergium Anagnosten Emesenum, cuius ἐπιτομὴν τῶν ὀνοματικῶν κανόνων Αἰλίου Ἡρωδιανοῦ Hilgard edidit[3], atque nostrum Sergium iuniorem diversos homines esse negantis assentiatur aliquis, nisi A Baumstark[4] non ex vano Sergium lectorem Emesenum ab omnibus aliis eiusdem nominis secernendum esse demonstrasset. De Ioanne Charace (11), qui in tab. C sequitur, ad Ludwichii libellum (p. 9) reicio. Summa vero difficultate nomen proximum Αὐξόνιος (12) est, cum

1) Krumbacher GdBL^2 § 243 mirum in modum eodem errore quo Schmid affectus videtur esse. — 2) de Dionys. Thr. interpr. vet. partic. I (1874) 73—75. — 3) progr. gymn. Hdlbrg. 1886—87. — 4) Jfkl PhSpp XXI (1894) 371: Lucubrationes Syro-Graecae, cap. 1 de Sergio Resaïnensi librorum Graecorum interprete Syro; cfr. de Sergiis etiam Teuffel GdRL^5 § 41, 5.

neque apud scriptorem ullum Graecum neque in inscriptione ulla, quantum equidem scio, adhuc inventum sit. Quamquam coniectura facillima *Αὐσόνιος* pro *Αὐξόνιος* ante pedes iacere mihi videtur, tamen ea permultum non lucramur, quod grammaticum Ausonium ignoramus. Quare hoc in medio relinquere optimum fore putamus. Sequitur Adrastus (13), qui si idem est atque philosophus ille peripateticus Aphrodisiensis, quod nequaquam certum est, altero p. Chr. n. saeculo medio fuit. Et Theagenis (14) aetas, cum non Rheginus ille[1]) grammaticus, qui Cambysis aetate primus de Homero scripsisse dicitur, sed Theagenes Cnidius, quem Philostrato teste (vitt. sophistt. II 71) Herodes Atticus in arte critica praeceptorem habuit, hic intellegendus esse mihi videatur, facile deduci potest. Quod vero Aelium Herodianum Magnum (15) nomino et de Georgio Choerobosco (16) ad Ludwichii commentationem iam saepe laudatam remitto, lectori benevolo sufficiat. Sed Theodosius (17), cuius patris nomen in compendio codicis inest, *Θαυμάσιος* ille *γραμματικός*, a Synesio (epist 4 p. 645 Herch.) commemoratus, esse mihi videtur, cuius *εἰσαγωγικοὺς κανόνας περὶ κλίσεως ὀνομάτων καὶ ῥημάτων* A Hilgard (GGr IV (1894) denuo edidit. Trypho (18) vero, unus e veteribus atque optimis grammaticis, Augusto imperatore floruit et *Δίδυμος ὁ νεώτερος* (19) idem mihi quidem videtur esse, de quo Suidas (i. v. *Δίδυμος νέος*) haec tradit: *Ἀλεξανδρεύς, γραμματικός, ὃς ἐσοφίστευσεν ἐν Ῥώμῃ*: quare Neronis temporibus Didymum illum fuisse veri simile est aut Tiberii et Claudii aetate, ut Graefenhan (l. l. III 63, 64), qui cum Bernhardyo Didymum iuniorem et Claudium Didymum eundem et Didymi Chalcenteri filium esse ratus mavult. Nicocles (20), Laco ille grammaticus, Socrate (III 1) teste Iuliani imperatoris praeceptor atque idem, qui ab Etymologici Magni

1) v. Tatian. adv. Graec. c. 31. cf. schol. in Il. Y Ven. B.

auctore i. v. *Σκάλου* laudatur, et Eudaemon (21) Pelusiota aequalisque Libanii, cuius *ὀρθογραφίαν* praeter Suidam et Etymologicum Magnum Stephanus Byz. i. v. *Αἰλία* confert, videtur esse. In tab. M sequitur Orus (22), quem iam in tab. C (5) lectum breviter tractavimus. Si vero hoc loco Orion, quod nomen persaepe cum Oro commutatum esse constat, recte ut mihi videtur scribamus, Orionis Thebani aetas medium saeculum quintum Ritschelii commentatione illa notissima (opusc. I 589) extra dubitationem ullam positum est. De Dionysio Halicarnassensi (23) autem, scriptore illo historico atque rhetore celeberrimo, verba facere non opus est. At sequens nomen difficultatem maiorem movet, cum non certum sit, utrum Porphyrius (24) grammaticus hic commemoratus atque philosophus ille neoplatonicus Tyrius, Plotini summus discipulus, qui Longino praeceptore Athenis primo studiis grammaticis et rhetoricis operam dedit, idem sit necne. Quod vero Porphyrium Dionysii Thr. interpretem optimum a philosopho claro non diversum esse cum MSchmidtio[1]) puto, quamvis Christ[2]) valde dubitet, et quod alius grammaticus eiusdem nominis notum non est, Porphyrium philosophum hic nominari, veri simillimum esse mihi videtur. Si dein Achilles (25) grammaticus non alius est atque Arati commentator, qui, ut scriptor ille rerum amatoriarum fabulosarumque notissimus Achilles Tatius Alexandrinus, item cognomen Tatii vel Statii habuisse dicitur, alterius p. Chr. n. saeculi fine et initio tertii floruisse et ERohde et HDiels censent. Contra SGuenther[3]) Achillem commentatorem circa annum trecentesimum fuisse putat et HWSchaefer[4]) ex Iulio Firmico (math. IV 10) terminum, ante quem Achilles vixerit, annum trecentesimum tricesi-

1) „Philolog." VIII (1853) 244—246. — 2) GdGL² (1890) § 398 adn. — 3) Gesch. d. ant. Naturw. = IvMueller Handb. d. kl. Altert. V 1² (1894) § 29,6. — 4) Pauly-Wiss. RE I (1894) col. 247 sqq.

mum sextum p. Chr. n. adnotat. Sequitur Arcadius (26), celeber ille grammaticus Antiochenus, cuius aetas non certe definiri potest, quamquam ante Herodianum Arcadium vixisse constare videtur. Quominus Horapollinem (27) eundem esse existimemus atque de quo Suidas (i. v.) haec memoriae tradidit, m. qu. sent. nulla res nos impedit: *Ὡραπόλλων, Φαινεβύθεως, . . ., γραμματικὸς διδάξας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Θεοδοσίου* . . . scripta ennumerantur[1]) . . . *λαμπρὸς μὲν ἐπὶ τῇ τέχνῃ ἄνθρωπος καὶ τῶν πάλαι λογιμωτάτων γραμματικῶν οὐδέν τι μεῖον κλέος ἀπενεγκάμενος.* Quo loco efficitur, ut Horapollo grammaticus quarto p. Chr. n. saeculo exeunte floruerit. Atque catalogi ultimus est Timotheus Gazaeus (28), qui sub Anastasio I. cum alia tum *κανόνας καθολικοὺς περὶ συντάξεως* scripsit.

Omnibus vero duodetriginta amplissimi huius grammaticorum Graecorum indicis nominibus breviter explicatis nunc quomodo catalogus noster compositus sit quaeramus. Primo adspectu dilucide videmus, eum qui tabulam confecerit ordine alphabetico aut *ἀντιστοιχίᾳ* illa a Suida adhibita non usum esse. Itaque nil aliud relinquitur, nisi ut nomina, si modo ratio quaedam servata est, secundum aetatem, qua singuli grammatici floruerint, sint composita. Et est hoc in nostri indicis parte priore, in grammaticis illis, quos numeris 2—11 significavi, dum aetates eorum recte a me delineatae sint. Hic paululum consistamus. Adhuc tantum de una tabula, modo de tab. M modo de tab. C, numquam de ambarum inter sese ratione dixi, et hoc ideo factum est, quod tabulas M et C intimis propinquitatis affinitatisque vinculis coniunctas ex eodem fonte fluxisse censeo. Cur autem, dixerit quispiam, in tab. M nomina 1, 5, 7, 9, 11, 16 et in tab. C 17 - 28 desunt?

1) Horap. Niloi hieroglyphica ed. C Leemans (1835).

Nomen primum Λυκόφρων in tab. C expungendum esse iam supra demonstrasse mihi videor (p. 40). Quod vero ad nomina 5, 7, 9, 11 omissa attinet, equidem ex hac archetypi forma declarem:

2		Διονύσιος	ὁ Θρᾷξ
3		Ἀπολλώνιος	ὁ Δύσκολος
4	5	Ἀλέξανδρος	Ὧρος
6	7	Ἀστυάγης	Ὠριγένης
8	9	Ἀγαπητός	Φιλόπονος
10	11	Σέργιος ὁ νεώτερος	Ἰωάννης ὁ χάραξ

Cum scriptor tab. C singulos versus a sinistra parte ad dextram recte describeret, tab. M librarius praeter duo nomina prima, quibus cognomina addita erant, indicem in duas columnas distribuens alteram, ut figura docet, prorsus omisisse mihi videtur. Fortasse vero casu quodam illa quattuor nomina (Orus Origenes Philoponus Ioannes Charax) exciderunt. Ceterum coniciam, primo grammaticorum indicem haec decem tantum nomina continuisse, quam sententiam sane planissime demonstrare non possum. Sed decem illa nomina simplici naturalique modo nos invenisse aequus iudex concedet atque decadem ipsam et in indicibus conficiendis, ut unum exemplum luculentissimum oratorum Atticorum decadem commemorem, et in omnibus rebus grammaticis summi momenti esse, haec fulciant sustineantque, quae HSteinthal[1]) protulit: „die alten Grammatiker — doch gewiss nicht vor dem 3. Jht. p. Chr. n. — hatten die Neigung, in allen Zahlen, die in den grammatischen Verhältnissen erschienen, einen tieferen mystischen Grund

1) Gesch d. Sprachw. b. d. Gr. u. Röm.[2] II (1891) 206 adn. et 365 sqq. cf.[2] I (1890) 346 adn.; de eadem re HUsener quoque egit „Ein altes Lehrgebäude d. Philologie“ S.-B. d. k. bair. Ak. d. W. philos.-philolog. u. hist. Cl. 1892 Hft. 4 et in universum cfr. theologumena arithmeticae ed. FAst (1817) passim.

zu suchen. Es giebt 10 *προσῳδίαι καὶ οὐ πλείους ἢ ἐλάσσους*, weil 10 die vollendete Zahl ist nach pythagoreïscher Ansicht und Etymologie, oder weil wir 10 Sinne haben, *αἰσθήσεις τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς*, nämlich *ὅρασιν, ὄσφρησιν, γεῦσιν, ἀκοὴν καὶ ἁφήν, νοῦν, λόγον, δόξαν, φαντασίαν καὶ αἴσθησιν*“. At vere alibi quoque decem ipsos grammaticos in ordinem esse redactos hoc exemplum insigne evincat. In codice enim Matritensi LXXXIII fol. 55, qui totus propemodum Constantini Lascaris manu exaratus est[1]), tabula *ἀρχαίων γραμματικῶν* invenitur, quae hos decem, Heliodorum, Apionem, Tryphonem, Habronem, Aristarchum, Apollonium Dyscolum, Herodianum, Dionysium Thracem, Theodosium Alexandrinum, Ioannem Philoponum, complectitur. Primo igitur, ut denuo repetam, decem tantum grammaticos in tabulis nostris consociatos fuisse veri simillimum esse contendam. Quod vero attinet ad cetera catalogi nostri nomina, in quibus certam compositionis rationem invenire non possum, ea a diversis diversorum saeculorum hominibus e libidine primae grammaticorum tabellae decem tantum nomina continenti agglutinata esse mihi quidem videntur.

Restat, ut de tribus grammaticorum indiculis, quos sola tab. M memoriae tradidit, breviter disseramus. Horum vero primum, qui *ὅσοι περὶ ὀρθογραφίας* inscriptus est, iam Ludwich (l. l. p. 10—11) accuratissime tractavit. Quare modo tabellam illam cum singulorum grammaticorum aetatis numeris atque perpaucis adnotationibus instructam appono:

1	*Ἀπολλώνιος*		c. 125 p. Chr. n.
2	*Ἡρωδιανός*		c. 160 = = =
3	*Ὧρος*		c. 150 = = =
4	*Ῥωμανός*		c. 475 = = =
5	*Θεοδόσιος*	(?)	c. 390 = = =

1) cfr. Iriarte Reg. bibl. Matrit. codd. Gr. mss. I (1769) p. 314, vide quoque p. 304; repetiit illam tabellam Fabricius-Harles „BG“ VI (1798) 310—311 adn. ss).

6 ὁ *Φιλόπονος* c. 525 p. Chr. n.
7 ὁ *Χάραξ* c. 530 „ „ „
8 ὁ *Χοιροβοσκός* c. 575 „ „ „

Praeter unum Romanum de omnibus his commemoratis grammaticis iam supra disputavimus. Romanus (4) vero nemo alius est nisi Philoponi praeceptor, de quo Ludwich (adn. 10 et 35) conferatur. Et quod ad catalogi compositionem attinet, Ludwichio, qui severissime fere aetatum ordine servato nomina distributa esse primo obtutu intellegi contendit, plane assentior. Theodosius solus alio loco, ante Romanum exspectatur, ut hic nominatus atque grammaticus ille a Synesio laudatus (cf. p. 44) idem sit: at constare hoc nemo existimet. Fortasse autem Theodosii nomen, quod Romanum magistrum ab eius discipulo Philopono separat, a librario quodam hoc loco male interpolatus est. Sed cum haec prorsus incerta sint, potius ad alterum catalogum parvolum accedamus, cui *ὅσοι περὶ διχρόνων* titulus est. Eodem modo quo antecedens indiculus adornatus hic repetatur:

1 *Ὦρος* c. 150 p. Chr. n.
2 *Παμπρέπιος* c. 475 „ „ „
3 *Αἰθέριος Ἀπαμεύς* (?) c. 480 „ „ „
4 (?) *Ὠρίων* c. 450 „ „ „
5 *Στέφανος ὁ Κωνσταντίνου πόλεως* c. 460 „ „ „

De Ori (1) aetate iam supra dixi. Et Pamprepius (2) idem videtur esse, de quo Suidas (i. v.) cum permulta alia nobis tradidit tum haec: *οὗτος μέγα παρὰ Ζήνωνι ἐδυνήθη, . . . οὕτω διεπονεῖτο καὶ εἰς τοσοῦτον διεγυμνάζετο ὁ Παμπρέπιος, ὥστε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λογιμώτατος τῶν αὐτόθι* (i. e. Athenis) *παιδείας μετειληχότων* · · ·. Ultimi vero huius tabellae grammatici, Stephani Constantinopolitani (5), aetas certe definiri non potest. Cum in thesauro illo „Pauly's RE" inscripto (VI (1852) 1415) Stephanum Byzantium medio sexto p. Chr. n. saeculo aequalem Petri Patricii paulo post annum quingentesimum sexagesimum secundum

mortui fuisse contendatur[1]), secundum Krumbacherum (Gd BL² § 108,3), quem sequor, Stephanum nostrum quinto p. Chr. n. saeculo floruisse probabile est. Nunc de duobus nominibus antea omissis disseramus. Bis in eodem indice idem nomen Ori (4) consulto scriptum esse nemo putet; sed contra Ritschelium, qui[1]) *Ἡρωδιανὸς* altero loco restituendum esse coniecit, mihi quidem veri simillimum videtur esse, pro Oro secundo *Ὠρίων* fuisse, cum praesertim Ori atque Orionis nomina persaepe commutata esse non ignoremus. Summa autem crux est tertium nomen *Αἰθέριος Ἀπαμεύς* (3). Quis est, quaero, qui quidquam umquam de Aetherio grammatico dixerit? Ego quidem neminem invenire potui. Et in libris illis, qui de litterarum Graecarum historia conscripti sunt, cum de aliis Aetheriis tum de Aetherio grammatico altissimum silentium tenetur. Num Aetherius, qui adiectivi formam *αἰθέριος* habet, quaerat quispiam, proprium nomen Graecum est? Sane quidem respondeo atque id demonstrabo. Quod primum ad formam attinet, haec grammaticorum nomina eodem modo ficta, *Ἀγαπητός*, *Εἰρηναῖος*, *Εὐδαίμων* exempla luculenta sunt. Sed tantum his duobus locis equidem Aetherii grammatici nomen inveni. E codice Parisino suppl. 133 s. XIV., qui excerpta e Choerobosci orthographia et varia de spiritibus continet, Cramer[3]) descripsit: *Ἀρχὴ τῶν τονιζομένων λέξεων παρεξελεχθέντων τούτων ἐκ τῶν Ὥρου, Χοιροβοσκοῦ, Αἰθερίου γραμματικοῦ, Φιλοπόνου καὶ ἑτέρων* · · ·. Alter locus est in catalogo bibliothecae Laurentianae a Bandinio confecto (II (1768) col. 388): Plut.

1) B = ChFBaehr. — 2) opusc. I 623. — 3) AGP I 397. Congruunt fere cum hoc loco hi duo: Cod. Par. suppl. Gr. 202 f. 133ʳ ap. PEgenolffium „d. orthoëpischen Stücke der byz. Litt.“ progr. gymn. Mannh. (1886—87) 32—33: *Ἀρχὴ τ. τονιζ. λ. παρεκβληθέντων τούτων ἐκ τοῦ Ὥ., Χοιροβοσκοῦ αἰθερίου γραμματικοῦ, Φ. κ. ἑτέρων*; Laur. plut. LV cod. 7 (Bandini col. 263): *Ἀρχὴ τ. τονιζ. λ., παρεξεβλήθησαν δὲ ταῦτα ἐν τῶν ὅρων* (!) *Χοιροβοσκοῦ αἰθερίου γραμματικοῦ κ. ἑτέρων.* Argumento huc conferendum est cod. Vat. 1751 f. 130 ap. Bekkerum AG III 1169 adn.

LVII cod. 34. f. 17: *περὶ τόνων ἐκ τῶν Χοιροβοσκοῦ, Αἰθερίου*[1]) *καὶ ἑτέρων.* Mea sententia vero est haec: iniuria atque falso *αἰθέριος γραμματικὸς* Choerobosci cognomen esse adhuc viri docti, etiam PEgenolff, opinati sunt. Immo vero duobus quoque illis locis in adnotatione allatis Aetherii grammatici cuiusdam nomen restituendum esse censeo. Unde, quaeso, viri illi doctissimi Choeroboscum *αἰθέριον γραμματικὸν* nominatum esse sciunt? Etsi multa variaque cognomina Georgio illi grammatico praeter notissimum *Χοιροβοσκὸς* addita sunt, ut *μέγας, τεχνικός, Βυζάντιος, χαρτοφύλαξ, διάκονος, οἰκουμενικὸς διδάσκαλος*[2]) nusquam tamen, quantum equidem scio, nec Choeroboscus *αἰθέριος γραμματικὸς* appellatus est neque alius grammaticus Graecus. Nihil igitur impedire mihi videtur, quominus illis quattuor locis neminem alium nisi Aetherium grammaticum laudatum esse, qui de spiritibus atque orthographia scripserit et, quod una cum Choerobosco Philoponoque affertur, fortasse sexto p. Chr. n. saeculo floruerit, coniciamus. Nunc redeamus ad indiculum nostrum. Cum vero hic Aetherius Apameensis ab illo Aetherio grammatico diversus esse non videatur, e tabella nostra efficitur, ut Aetherius grammaticus Apamea quadam ortus idem de ancipitibus (vocalibus syllabisve) tractarit et, si ut in aliis eiusdem tab. M indicibus in hoc quoque temporum ordinem servatum putemus, quinto p. Chr. n. saeculo exeunte vixerit. Cur autem, recte quispiam quaerat, Aetherius *γραμματικὸς* appellatur, quod cognomen in grammaticorum enumeratione prorsus supervacaneum videtur esse? At fortasse necesse erat, Aetherium grammaticum ab alio eiusdem nominis eiusdemque aetatis discerni. Quamquam

1) *Χοιροβοσκοῦ Αἰθερίου,* · · de accentibus ex Choerobosci Aetherii, · · sine interpunct. Bandini: *Χοιροβοσκοῦ αἰθερίου* <*γραμματικοῦ*> · · Egenolff. l. l. — 2) GGr IV p. LXI—LXII.

enim nusquam, quantum scio, a viris doctis recentioribus ullus Aetherius commemoratur, de tribus tamen illius nominis hominibus praeter Aetherium grammaticum nonnulla etsi perpauca memoriae tradita sunt. Hoc loco solus Aetherius poeta quidam epicus conferri possit, qui Suida uno teste[1]) *ἔγραψε διάφορα καὶ ἐπιθαλάμιον δι᾽ ἐπῶν εἰς Σιμπλίκιον τὸν ἴδιον ἀδελφόν.* De huius aetate sane nihil certum est, nisi Simplicium, Aetherii poetae fratrem, eundem atque philosophum illum Simplicium, qui anno quingentesimo undetricesimo p. Chr. n. una cum Damascio aliisque in Persiam emigraret, esse coniciamus[2]). Sed ad Aetherii poetae aetatem definiendam ea condicione ut Aetherius hic nominatus ab Aetherio poeta diversus non sit, haec Suidae (i. v. *Πανόλβιος*) verba sunt idonea: *Πανόλβιος, ἐπῶν ποιητής, ἔγραψε διάφορα καὶ πρὸς Αἰθέριον*[3]) *μετὰ τὴν νόσον δι᾽ ἐπῶν καὶ πρὸς Ἐρύθριον καὶ πρὸς . . . καὶ ἐπιτάφιον Ὑπατίας θυγατρὸς Ἐρυθρίου.* Nam Erythrius eodem Suida (i. v.) auctore *ἔπαρχος γεγονὼς ἐπὶ Ζήνωνος·* . . . Itaque Panolbius quoque ut Aetherius Zenonis imperatoris aetate i. e. quinto p. Chr. n. saeculo exeunte floruit. Cum vero grammaticum Aetherium item quinto saeculo exeunte floruisse supra demonstrare conatus sim, sententia, Aetherium grammaticum, ut ab poeta Aetherio aequali discerneretur, hoc ipso cognomine *γραμματικὸς* appellatum esse, nimis audax nobis non videtur. Solum, ut deverticulum meum de Aetheriis perficiam, duos reliquos eiusdem nominis breviter nominem. Aetherius vero architectus in incerti auctoris epigrammate in domum chalcen cognominatam et ab Anastasio rege in Palatio conditam inscripto commemoratur (A P IX 656, 3). Deinde

1) i. v. I 2, 24 Bh.; propter *ἀντιστοιχίαν* a Suida adhibitam ille locus a plerisque Zellero solo excepto neglectus esse mihi videtur. — 2) cfr. E Zeller „Gesch. d. gr. Philos." III 2 (1881)[3] 844 adn. 1 et p. 850. — 3) *Ἐθέριον* PV.

Rufini cuiusdam, Aetherii filii, epitaphium in Anth. Pal. (VII 558 *ἄδηλ.*) legitur. Haec habui, quae cum de grammaticorum tabella nostra tum de Aetheriis prorsus in oblivione iacentibus enucleare possem.

Postremo ultimum tab. M indiculum grammaticorum paucis tractemus. Sub titulo *ὅσοι <περὶ> ἐθνικῶν* haec quattuor nomina leguntur:

1	*Ὠρίων Θηβαῖος*	c. 450 p. Chr. n.
2	*Μητρόδωρος*	?
3	*Φιλόξενος*	c. 525 = = =
4	*Λογγῖνος*	c. 250 = = =

Cum de Orione Thebano (1) iam supra satis dictum sit, qui Metrodorus (2) hic intellegatur, diiudicari m. qu. sent. non potest. Nam circiter tredecim Metrodoros elegendos habemus, quorum neminem *περὶ ἐθνικῶν* scripsisse constat. Fortasse, nisi Metrodorus ille Homeri interpres, qui a Platone in dialogi Ionis nomine significati prooemio commemoratur, hoc loco fortasse, inquam, philosophus Epicureus ille Lampsacenus aut Metrodorus Scepsius a Quintiliano pluribus locis laudatus comprehendendus est. Sed res est incertissima. Philoxenus (3) vero, qui sequitur, idem atque lexicographus ille[1]), qui sub Iustino anno quingentesimo vicesimo quinto p. Chr. n. consul fuit, videtur esse. Sed utrum Longinus (4), huius catalogi ultimus, secernendus sit necne a Longino illo Aristarchi alterius cognomine exornato, qui etiam *κριτικὸς κατ᾽ ἐξοχήν, κριτικώτατος, ἐν κρίσει πρῶτος ὢν καὶ ὑπειλημμένος ἄχρι νῦν*[2]) et ab Eunapio[3]) *βιβλιοθήκη ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν μουσεῖον* appellatus est, disceptare non ausim. At indiculum nostrum ut nunc sit neque *κατὰ στοιχεῖον* neque aetatis uniuscuiusque ordine servato compositum esse plane

1) cf. Krumb. GdBL² § 232. — 2) Suid. i. vv. *Πορφύριος* et *Φρόντων*; Phot. bibl. cod. 265 p. 492ᵃ B; Porphyr. vit. Plotin. — 3) vitt. sophistt. p. 456 ed. denuo JF Boissonade (1878).

videmus. Sed de his grammaticorum catalogis satis dixi metuoque, ne nimium putes.

Denique nullum grammaticorum indicem auctoritatis ullius per antiquitatem fuisse per se patet. Hoc solum Aristarchum una cum Cratete illustrissimos Graecorum grammaticos a Dione Chrysostomo (or. LIII p. 553 M) et Gellio (II 25, 4) laudari commemoretur. Denique hic silentio non praeteream primam dissertatiunculae „Ein byzantinisches Schulgespräch“ inscriptae et a MTrevio[1]) primum editae particulam ad Dionysii Thr. interpretes pertinentem neque illum ampliorem indicem conferre obliviscar, qui a Pachomio Rhusano, decimi sexti fere saeculi monacho, praefationi libri de arte grammatica compilati insertus et in codice Nan. Gr. 305 servatus eos grammaticos continet, quorum scripta ad Manuelis Moschopuli usque aetatem Byzantini frequentissime adhibuerint.[2])

Appendicis loco grammaticorum cuiusdam speciei, eorum enim, qui de re culinaria scripserunt, catalogos non raro apud auctores Graecos inveniri adnoto. Ut in Batonis *ἐν Εὐεργέταις* fragmento (ap. Athen. XIV 81) et a Polluce (VI 70) complures seu plurimi *ὀψοποιητικῆς πραγματείας σοφισταὶ* enumerantur. Dein eos, qui *δείπνων ἀναγραφὰς* fecerunt, Athenaeus (I 8) et Suidas (i. v. *Τιμαχίδας Ῥόδιος*); eos, qui de *ἰχθύων ἐπιμελείᾳ καὶ τέχνῃ* disseruerunt, Athenaeus (I 22) et, qui *πλακουντοποιικὰ συγγράμματα* composuerunt, idem Athenaeus (XIV 51) nominat. Postremo eorum nomina, qui *περὶ τῆς καρύκης σκευασίας* disputarunt, rursus apud Athenaeum (XII 12) collecta videmus.

Non minus quam indices grammaticorum **medicorum** catalogus in tab. M et tab. C asservatus ampliore explicatione eget, quam equidem primus faciam. Sed priusquam

1) Byz. Ztschr. II (1893) 96—105 cum commentario. — 2) cfr. A Baumstark lucubrat. Syro-Graec. in JbfclPhil Sppl XXI (1894) 370.

ad tabulam medicorum explanandam atque interpretandum aggrediar, eos libros, quibus maxime nisus inquisitionem philologis viris non prorsus expeditam prodere audeam, laudabo. Praeter illas particulas, quae in G Christii[1]), F Susemihlii[2]), K Krumbacheri[3]) litterarum Graecarum historiis ad medicinam pertinent, sunt hi: K Sprengel, „Geschichte der Arzneikunde" edit. III, cuius vol. I solum, quod doleo, J Rosenbaum optime denuo tractavit (1846); H Haeser „Lehrbuch d. Gesch. d. Medizin" ed. III (1875); Th Puschmann „Gesch. d. medizin. Unterrichts" (1889); S Guenther „Gesch. d. ant. Naturw." = „Hdbch. d. kl. Altsw." V 1^2 (1894); Ch Daremberg „Histoire des sciences médicales" (1870) eiusdemque „Notices et extraits des manuscrits médicaux grecs, latins et français" I (1853); IA Fabricius „BG" XIII (1726) et eiusdem operis praeclarissimi multae aliorum voluminum partes; IG Schneider „Eclogae physicae" I (1801). II (1801); CG Kuehn „Opuscula acad. medica et philologica" I (1827). II (1828); IL Ideler „Physici et medici Gr. minores" I (1841). II (1842); denique nonnulli libri et medicorum veterum opera ipsa infra laudata. Similiter vero ut supra in grammaticorum indicibus enumerationem nominum cum uniuscuiusque medici aetatis numero instructorum praemitto.

tab. M	ἀκμή	tab. C
1 *Δημόκριτος*	c. 425 a. Chr. n.	*Δημόκριτος*
2 *Ἱπποκράτης*	c. 425 „ „ „	*Ἱπποκράτης*
3 *Διοσκορίδης*	c. 80 p. „ „	*Διοσκορίδης*
4 *Ἀρχιγένης*	c. 100 „ „ „	*Ἀρχιγένης*
5 *Ῥοῦφος*	c. 110 „ „ „	*Ῥοῦφος*

1) Hdbch. d. kl. Altsw. VII^2 (1890). — 2) I (1891). II (1892). — 3) Hdbch. d. kl. Altsw. IX 1^2 (1897).

tab. M	ἀκμή	tab. C
6 Γαληνός	c. 170 p. Chr. n.	Γαληνός
7 Φιλάγριος	c. 310 „ „ „	Φιλάγριος
8 Θέων	c. 350 „ „ „	Θέων
9 Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς	c. 200 „ „ „	Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς
10 Ἀλέξανδρος Τραλλιανός	c. 560 „ „ „	Ἀλέξανδρος Τραλλιανός
11 Δημοσθένης	c. 40 „ „ „	Δημοσθένης
12 Σευῆρος	(?) c. 100 „ „ „	Σευῆρος
13 ! deest	(?) c. 250 „ „ „	Φιλούμενος
14 Διοκλῆς	(?) c. 400 a. „ „	Διοκλῆς
15 Λεωνίδης	c. 90 p. „ „	Λεωνίδης
16 Ἄντυλλος	c. 140 „ „ „	Ἄντυλλος
17 Σωρανός	c. 120 „ „ „	! deest
18 Ὀριβάσιος	c. 370 „ „ „	„
19 Ἀέτιος	c. 510 „ „ „	„
20 Ἰάκωβος	c. 460 „ „ „	„
21 (?) Σκύπαλος	(?)	„

Easdem difficultates, quas in grammaticorum catalogis invenimus, etiam medicorum index praebet, cum saepissime compluribus medicis idem nomen sit. Agmen ducit Democritus (1), philosophus ille Abderites, qui cum alia multa tum scripta physica et medicinalia confecisse dicitur. Secundum nonnullos auctores Democritus quoque unus e magistris Hippocratis[1] (2), Coi magni et medicorum principis, qui in nostro indice Democritum subsequitur, fuit. Tertius Dioscorides (3), cuius nomen melius Dioscurides scribitur et qui certo Pedanius ille Dioscurides Anazarbeus

1) ed. Littré 10 voll. (1839—1861); Hippocratis opera quae feruntur omnia I (1894) rec. H Kuehlewein.

putatur, medicus dogmaticus atque scriptorum Hippocraticorum *διασκευαστής*; praecipue vero Dioscurides propter opus ad herbarum scientiam spectans, quod totum nobis servatum[1] *περὶ ὕλης ἰατρικῆς* inscribitur, celeberrimus est[2]. Sequitur Archigenes (4), pneumaticus medicus praeclarus, qui ab Alexandro Tralliano[3] *ὁ θειότατος* nominatus, Suida teste *πολλὰ ἰατρικά τε καὶ φυσικὰ* scripsit. Proximus Rufus (5) Ephesius sub Traiano floruit[4] et Claudius Galenus (6) omnes medicos Hippocrate solo excepto et doctrina et fama facile superavit[5]. Philagrius (7) Valentis tempore floruit atque Theon Alexandrinus (8), Hypatiae illius recentioribus quoque notissimae[6] pater, quarto p. Chr. n. saeculo archiater fuit. Multum vero difficultatis nomen *Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς* (9) habet. Nam medicum diversum esse a philosopho eiusdem nominis peripatetico, qui multa Aristotelis scripta optime interpretatus est, ut *ὁ ἐξηγητὴς κατ' ἐξοχὴν* nominaretur, iam Fabricius probabile esse putavit. Praeterea nunc ab omnibus viris doctis unus Alexandri Aphrodisiensis philosophi libellus, qui ad medicinam pertinet, *ἰατρικὰ ἀπορήματα καὶ φυσικὰ προβλήματα*, ab illo abiudicatur[7]. Quare illum librum ab Alexandro quodam Aphrodisiensi medico, qui certo non ante medium tertium p. Chr. n. saeculum vixerit, scriptum esse coniciatur. At veri similius esse mihi videtur, iam brevi *προβλήματα* illa sub Alexandri Aphrodisiensis philosophi notissimi nomine propagata et in tabulis nostris hunc locum

1) ed. K Sprengel (1829) = voll. XXV. XXVI med. Gr. Kuehn. — 2) de nostro Dioscuride et de aliis eiusdem nominis hominibus v. EHF Meyer „Gesch. d. Botanik. Studien" I (1854) 237 sqq. II (1855) passim [cf. „Ernst Meyer als Gelehrter und Dichter. Oeffentl. Vortrag, geh. am 22. II. 1870 v. Prof. Dr. G Zaddach" publici iuris fact. in „Altpreuss. Monatsschr." XXIII (1896) Hft. 1. 2]. — 3) II 265 Puschm. — 4) Oeuvres de Rufus d'Ephèse edd. Daremberg et Ruelle (1879). — 5) ed. Kuehn 21 voll. (1821—1833), compluria scripta nunc in Bibl. Teubn.; cfr. Pass „Galeni vita eiusque de medicina merita et scripta" (1854). — 6) cf. fabulas Milesias a C Kingsleyo et F Mauthnero compositas. — 7) cfr. A Gercke ap. „Pauly-Wissowa RE" I col. 1455.

philosophum Alexandrum propterea tantum nactum esse, quod eiusdem nominis medicus notus, Alexander Trallianus (10), sequitur, iatrosophista ille Iustiniani imperatoris tempore clarus[1]. Demosthenes (11) Philalethes Neronis aetate erat celeber ophthalmologus, qui tres libros de oculis apud multos medicos commendatos reliquit. Severus (12), ad quem nunc accedimus, idem, quem et Galenus et Aetius saepius laudant, videtur esse. Fortasse Severus noster non diversus est a Σεβήρῳ quodam, qui in opusculo περὶ σταθμῶν a Lagardeo[2] primum edito nominatur. Recentiores libri ad medicinam spectantes de Severo medico altissimum silentium tenent, quamvis ex eo, quod non raro Galenus aliique illum conferunt, sequi mihi videatur, ut Severus medicus non nullius auctoritatis fortasse primo seu altero p. Chr. n. saeculo floruerit[3]. Philumenus (13), quem primo p. Chr. n. saeculo fuisse omnes viri docti existimaverunt, nunc a M Wellmanno[4] iustis causis etsi non gravissimis in tertium p. Chr. n. saeculum transponitur. Quod vero in tab. M Philumeni nomen excidit, fortuito hoc factum esse puto. Sequitur in ambabus tabulis Diocles (14) Carystius ille notus, tum Leonides (15) Alexandrinus a Galeno ἐπισυνθετικὸς nominatus. Antyllus (16) post Archigenem, ante Galenum floruit et Soranus (17) Ephesius, methodicus medicus, sub Traiano atque Hadriano Romae vixit. Oribasius (18), Iuliani imperatoris amicus, Pergamenus seu Sardianus fuit[5] et

1) Th Puschmann „Alexander von Tralles, Originaltext u. Uebers.“ 2 voll. (1878. 1879). Addita. in „Berl. Stud. f. Philol.“ V (1886) 2. — 2) „Symmicta“ I 167–173. — 3) Addam, Harlesio teste „BG“ ²X (1807) 625 Severi librum medicinalem esse inter mss. lat. bibl. Iacobaeae cod. DVIX num. 8634 cat. mss. Angliae II saec. XII., qui, quantum equidem scio, adhuc non editus est. — 4) „Die pneumatische Schule bis auf Archigenes“ = Philolog. Untersuchg. edd. A Kiessling et U v Wilamowitz-Moellendorff. Hft. XIV (1895) 129—130. — 5) Oeuvres d'Oribase edd. Boussemaker et Daremberg. 6 voll. (1851—1876).

Aetius (19) Abydenus aut, ut alii rectius scribunt, Amidenus medio sexto p. Chr. n. saeculo vel paulo ante Constantinopoli archiater factus est. Iacobus[1]) (20), ad quem pergimus, idem videtur esse, qui a Suida *διαγνωστικὸς καὶ προγνωστικὸς* appellatus sub Leone primo Byzantii vixit. Relinquitur nobis nomen *Σκέπαλος* (21), quod nullo alio loco legitur. Quadecausa *Σκέπαλος* nomen proprium non fuisse sed aliquo modo e cognomine antecedentis Iacobi corruptum esse ratus A Brinkmanni coniecturam, e *Σκέπαλος* Iacobi Byzantii cognomen *ὁ Κωνσταντινοπολίτης* restituendum esse, veri simillimam habeo[2]).

Si vero nunc singulis medicis breviter tractatis compositionem indicis nostri quaerimus, statim decem prima quidem nomina temporum ordine, cum Alexandrum Aphrodisiensem omittamus, accuratissime servato distributa esse videmus. Repetere velim, itidem ut in grammaticorum indicibus decem ipsa nomina certo ordine coniuncta nos invenisse, quae sola genuinus medicorum catalogus continuisse mihi videatur. Neque silentio praetereundum est, et grammaticorum et medicorum indicibus primis medium sextum p. Chr. n. saeculum terminum, post quem catalogi confecti sint, reperiri. Reliqua nomina vero medicorum posterioribus temporibus fortasse a diversis hominibus illis primis adiecta esse equidem coniciam. Ceterum id respiciendum est, in tab. C et grammaticorum et medicorum indicem sedecim nomina atque tab. M medicorum catalogum ut nunc est viginti i. e. bis decem nomina habere, quod forte vel casu factum esse non putem.

Restat, ut ad aliam medicorum tabellam transeam, quae propter formam Byzantinis temporibus usitatam ab omnibus viris doctis, quantum equidem scio, adhuc prorsus

1) *Ἰακώβου* cuiusdam *τοῦ Ὀλερίου* mentio fit in cod. Ath. 3321. 248. XVII. cf. „Cat. of the gr. mss. on mount Athos" ed. SpPLambros I (1895) 227. — 2) Simile compendium in studiis Byzantinis usitatissimum est „Kpel" pro „Konstantinopel".

neglecta est minime iure ac merito. Cramer enim[1]) indicem tripertitum publici iuris fecit, in quo trium sectarum medicorum praecipuarum principes enumerantur; sed inter eos quattuor nomina *Σαραπίας* . ., *Σερξέστας ὁ Ἀπολλώνιος*, *Μεθήσων* . ., *Μονόμαχος* . ., inveniuntur, quorum quisque nullo alio loco vel ut medici ullius nomen vel Monamacho solo excepto ut Graecum nomen ipsum exstet. Equidem vero catalogum illum re argumentove optimum atque omnino non contemnendum et nomina illa quattuor e notissimis medicorum nominibus corrupta esse contentione comparationeque nostrae tabellae cum alia simillima quam P Lambecius[2]) protulit, demonstrare ac coarguere posse mihi videor.

Lambecius l. l.

Διαίρεσις β̄. Τρεῖς αἱρέσεις, λογική, μεθοδική, ἐμπειρική.

Διαίρεσις γ̄. Συνεστήσαντο τὴν ἐμπειρικὴν οἶδε·

Ἄκρων Ἀγραγαντῖνος(!), Φίλινος(!) Κῶος, Σεραπίων Ἀλεξανδρεύς, Σέξτος, Ἀπολλωνίος(!).

τὴν δὲ λογικὴν οἶδε·

Ἱπποκράτης, Διοκλῆς, Πραξαγόρας, Φιλότιμος, Ἀσκληπιάδης.

τὴν μεθοδικὴν οἶδε·

Θεμίσων Λαοδικεύς, Μενέμαχος, Θέσσαλος, Σωρανός.

Cramer l. l.

Πόσοι εἰσὶν οἱ συστησάμενοι τὴν ἐμπειρίαν ἰατρικήν; τέσσαρες. τίνες οὗτοι; Ἄκρων ὁ Ἀκραγαντῖνος, Φίλινος ὁ Κῶος, Σαραπίας ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ Σερξέστας ὁ Ἀπολλώνιος. Καὶ πόσοι οἱ συστησάμενοι τὴν λογικήν; πέντε. τίνες οὗτοι; Ἱπποκράτης ὁ Κῶος, Πραξαγόρας, Φιλότιμος, Ἐρασίστρατος καὶ Ἀσκληπιάδης. Καὶ πόσοι εἰσὶν οἱ συστησάμενοι τὴν μεθοδικὴν ἐπιστήμην; τρεῖς. τινες οὗτοι; Μεθήσων ὁ Λαοδικεύς, Μονόμαχος ὁ Ἀφροδισιεὺς καὶ Σωρανὸς ὁ Ἐφέσιος.

Cum corruptis illis nominibus se ipsa emendantibus interpretatio amplior necessaria esse mihi non videatur, tabellam tantum similiter, ut supra in grammaticorum et medicorum

1) AGP I 395 e cod. Par. 2286 s. XIV. fol. 104. — 2) i. comment. de august. biblioth. Caes. Vindob. VI (1674) 151—152: *Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῶν διαιρέσεων πασῶν τῶν Γαληνείων πραγματειῶν* e cod. XXXV ab Augerio Busbeckio exarato (l. l. p. 144) f. 329^{I}—359^{II}. Hanc notitiam cum aliis A Brinkmanno, praeceptori meo carissimo, debeo. Tabellam illam partim repetiit I A Fabricius in Sext. Empir. edit. inter de S. E. testimonia (1718) p. 2; ^{2}(1842) p. XVI.

catalogis factum est, instructam hic appono. Quod vero l. l. medicina in tres partes dividitur, hoc aliunde quoque ut ex Ausonii gripho ternarii numeri (v. 67—68)[1]) notum est.

Lambecius	ἀκμή	Cramer
	I. empirici medici	
1 Acron	c. 430 a. Chr. n.	Acron
2 Philinus	c. 280 = = =	Philinus
3 Serapion	c. 250 = = =	Serapion
4 Sextus	c. 180 p. = =	Sextus
5 Apollonius	(?)	Apollonius
	II. logici medici	
1 Hippocrates	c. 425 a. Chr. n.	Hippocrates
2 Diocles	(?) c. 400 = = =	! deest
3 Praxagoras	c. 310 = = =	Praxagoras
4 Philotimus	c. 290 = = =	Philotimus
5 ! deest	c. 290 = = =	Erasistratus
6 Aclepiades	(?) c. 70 = = =	Asclepiades
	III. methodici medici	
1 Themison	c. 50 a. Chr. n.	Themison
2 Thessalus	c. 20 p. = =	! deest
3 Menemachus	c. 20 = = =	Menemachus
4 Soranus	c. 120 = = =	Soranus

Videmus igitur, singulas tabellae particulas aetatum ordine semper accuratissime servato compositas nullum praeter Sextum et Soranum continuisse, qui p. Chr. n. vixerit. Porro luce clarius est, indicem a Lambecio primum publici iuris factum illi a Cramero edito fuisse archetypo, cum perpaucae differentiae nullius paene nomenti earumque causae facile perspiciendae sint. Denique etiam de auc-

1) cf. etiam Cels. medic. I pr.

toribus tabellarum aliquid etsi non certissimum m. qu. sent. conici possit. Quod enim teste Lambecio (l. l. 151) archetypus medicorum catalogi in Claudii Galeni libris *περὶ αἱρέσεων* sive de sectis conscriptis invenitur et Galeni nomine prorsus omisso nullum extra annum, quo Galenus mortuus est, excedit, nos a vero non multum aberraturos esse spero, cum etsi non Galenum ipsum, tamen unum e discipulis sectatoribusve eius tabellam confecisse putemus. Postremo etiam catalogi Crameriani auctorem dubito an ex codicis Parisini fine cognoscamus, ubi haec sunt *ἐγὼ δὲ μόναχος* (l. *μοναχὸς*) *Νεόφυτος κατὰ στοιχεῖον ταῦτα συνέταξα ἀπορράδην αὐτὰ εὑρὼν καὶ πολλὰ προσθεὶς ἀπὸ τῶν* . . . . (Seq. lexic. medic. alphab. ord.). Si hic Neophytus monachus medicorum tabellam quoque composuit atque non diversus est ab monacho Neophyto *Ἔγκλειστος*[1]) cognominato, indicis nostri auctor a. millesimo centesimo tricesimo quarto p. Chr. n. natus est. Haec habui, quae de hoc medicorum catalogo usque adhuc atque immerito neglecto proferrem.

Quamquam nullus medicorum index auctoritatis magnae per antiquitatem fuit, tamen non raro apud auctores antiquos recentioresque e multitudine hominum artis medendi peritorum complures celeberrimi et optimi enumerantur. Ut A. Cornelius Celsus (medic. I pr. cf. V pr.), C. Plinius Secundus (nat. hist. XXIX 5), Photius (cod. 178 p. 123^{b} B; cod. 221 p. 177^{a} B; cod. 242 p. 334^{b} B, Michael Italicus (epist. XXI)[2]), alii[3]) partim inter se con-

1) cfr. Krumbacher GdBL^2 § 124. Alius „moine Néophytos“ videtur esse, cuius „le scholie sur le schiffres Hindous“ P Tannery ed. Revue archéol. III série 5 (1885) p. 99—102. — 2) hunc epistolarum illarum, quas Cramer AGO III (1836) 188—189 (epist. XXI) edidit, esse scriptorem iustissimis causis demonstravit M Treu BZ IV (1895) 1—22. cf. Krumb. GdBL^2 § 197. — 3) Cod. 2432. 99. XVII. v. „Cat. of the gr. mss. on mount Athos“ ed. Sp P Lambros I 206 et cod. 3321. 248 XVII. ibid. p. 305. — *ἐμπειρότατοι ἰατροὶ Ἀράβων τε καὶ Ἑλλήνων* enumerantur in prooemio („préambule qui ne se trouve nulle part ailleurs“

sentientes praeclarissimos medicos nominant, cum eorum nomina, qui de herbis scripserunt, a Plinio (nat. hist. XXV 5 et XXVI 6) congesta sint. Ut alia omittam, tantum commemorem, astrologos atque de magica arte scriptores a Plinio (nat hist. XXX 2), Ioanne Laurentio Lydo (de ostent. c. 2 ed. C Wachsm. (1863) cf. p. XVII—XVIII), Michaele Italico (epist. XIX ap. Cramerum l. l. p. 185) aliisque appellari. Denique B de Montfaucon in „Palaeographia Gr.“ (1708) 374—375 codicem Graecum (bombyc.) bibliothecae Ambrosianae descripsit, qui pro bibliotheca eorum, qui de auro conficiendo scripserint, haberi possit.

Si nunc ad eos, qui et in tab. M ultimum locum tenent et omnino disciplinae in ultimas res humanas divinasque spectanti operam dederunt, ad **philosophos** transimus, non supervacaneum fore spero, antea nos perpaucis de septem illis sapientibus agere, qui in primis omnium σοφῶν putantur. Cum vero FE Bohren (diss. Bonn. 1867) atque alii viri doctissimi omnes fere quaestiones ad septem sapientes pertinentes optime absolverint, equidem, quod adhuc, quantum scio, sub uno aspectu non est positum, tabella parvola, qui viri a diversis diversorum temporum hominibus in sapientum numero habiti sint, ostendam et locorum, quibus septem sapientum mentio fiat, collectionem etsi non perfectissimam in adnotatione[1]) addam:

Drmbrg). *μεταφράσεως τῶν Ἐφοδίων Ἰσαὰκ τοῦ Ἰσραηλίτου τοῦ διασημοτάτου τῶν Ἀράβων ἰατροῦ ἀπὸ φωνῆς Κωνστάντιος* („-*τίου* ou *τίνου*?“) *τοῦ Μεμφίτου ἰατροῦ* ed. Ch Daremberg „notices et extraits“ . . . (1853) 75. 76. cf. ib. p. 82. — H Diels, qui „Doxogr. Gr.“ (1879) 425. 426 locos ad quaestionem *εἰ καὶ τὸ ἔμβρυον ζῷον καὶ πῶς τρέφεται τοῦτο* pertinentes collegit, omisit hunc: *τρισὶν ἐνετύχομεν βίβλοις περὶ τούτου τοῦ ζητήματος, Ἱπποκράτους Πορφυρίου καὶ Γαληνοῦ·* . . . Psell. *διδασκαλ. παντοδαπ.* e cod. Par. 854 f. 159 Cramer ed. AGP I 342. — 1) Plat. Hipp. mai. p. 281 c (*οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι, ὧν ὀνόματα* (*τὰ ὀνόματα* I Baumann) *μεγάλα λέγεται ἐπὶ σοφίᾳ*); Antip. Sid. in Anth. Pal. VII 81 (*ἑπτὰ σοφῶν*); Strab. VII 9 (*σοφόν*); Anon. AP IX 366 (*ἑ. σοφῶν*); Anon. A. Gr. app. n. IV 48 (*ἑ. σοφῶν*); Nicol. Damasc. fr. 59 FHG III 393 (*τῶν ἑ. σοφῶν*); Hygin. fab. CCXXI (septem sapientes); Plut. Sol. c. 3, 5. 6 (*τῶν σοφῶν*); ibid. 12,5 (*ἐν*

Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Myson, Chilon: Plat. Prot. p. 343 a; Paus. X 24, 1; Steph. Byz. i. v. *Χήν*. — Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Myson, Periander, Chilon: Antip. Sid. in Anth. Pal. VII 81 (lemm.). — Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Myson, Periander, Chilon: Anon. in AP IX 366; Anon. in A. Gr. app. n. IV 48; Hygin. fab. CCXXI; Plut. de E ap. Delph. p. 358 e; Schol. in Lucian. Phal. pr. 18 (IV 137 Jac.); Schol. in Luc. fug. 19 (ibid. p. 248); Diog. Laert. prooem. 13; Auson. lud. sept. sap. p. 104—111 Sch; Ps.-Auson. (fort. Ugoletus teste Peipero) de sept. sap. p. 250 Sch; August. de civit. dei XVIII 25; Apoll. Sid. XV 42—53; Demetr. Phal. in Stob. floril. III 79; Stob. ed. Mein. IV 296—298. — Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Periander, Epimenides, Anacharsis, Chilon: Clem. Alex. I 14, 59. — Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Anacharsis, Chilon: Stob. floril. XLVIII 47. — Periander, Pittacus, Bias, Solon, Cleobulus, Anacharsis, Chilon: Auson. sept. sap. sent. p. 246—249 Sch. — Titan, Thucydides, Bias, Solon, Menander, Plato, Chilon: Ined. biblioth. Patmiac. ΣΞΓ ed. MISakkélion in „Bull. de corr. Hell." I (1877) 6. — sedecim nomina diversa: Diog. Laert. I 1, 40—42. —

τοῖς σοφοῖς); id. Pelop. 21, 3 (*τὸν σοφόν*); id. de E (ap. Delph. p. 358 e (*ἐκείνους τοὺς σοφοὺς ὑπ' ἐνίων δὲ σοφιστὰς προσαγορευθέντας . . . τῶν σοφῶν*); Ps.-Plut. sept. sap. conv. c. 7; ib. c. 11; Paus. I 23,1 (*ἑ. σοφούς*); id. X 24, 1 (*σοφούς*); Clem. Alex. I 14, 59 (*τοὺς ἑ. σοφούς*); Schol. in Pind. Isth. 2, 17 ed. E Abel II 384 (*τοῖς ἑ. σοφοῖς*); Schol. in Lucian. Phal. pr. 18 (*τῶν ἑ. σοφῶν*); Schol. in Luc. fug. 19 (*τοὺς ἑ. λεγομένους σοφούς. . . οἱ ἑ.*); Diog. Laert. prooem. 13 (*σοφοί . . . οἱ μὲν σοφοί*); id. I 1, 22 (*οἱ ἑ. σοφοί*); id. I 1, 40—42 (*τῶν ἑ. . . . τοὺς ἑ.*); id. I 3, 73 (*τῶν ἑ. σοφῶν*); id. IX 11, 71 (*τῶν ἑ. σοφῶν*); Jambl. de vit. Pythag. 18, 83 (*τῶν ἑ. σοφιστῶν*); Euseb. praep. ev. X 4, 12 (*οἱ ἑ. σοφοί*); Auson. lud. sept. sap. p. 104—111 Sch (septem sapientes . . . s. sapientum); id. sept. sap. sent. p. 246—249 Sch; Ps.-Auson. de sept. sap. p. 250 Sch (sapientum); August. de civit. dei XVIII 24 (septem sapientibus . . . *σοφοὶ* appellati); ib. XVIII 25 (septem sapientibus . . . s. sapientes); Apoll. Sid. XV 42—53 (septem sapientes); Steph. Byz. i. v. *Χήν* (*τ. ἑ. σοφῶν*); Theodoret. Graec. affect. cur. V 62—63 p. 217 Gaisf. (*ἑ. σοφῶν*); Demetr. Phal. *τῶν ἑ. σοφῶν ἀποφθ.* in Stob. floril. III 79; Nicol. *ἐθῶν συναγωγ.* in Stob. flor. V 73 (*τ. ἑ. σοφῶν*); ib. XLIII 131; XLVIII 47 (*τῶν ἑ. σοφῶν*); Stob. ed. Mein. IV 296—298; Luxor. de sent. sept. philosophorum in Anth. Lat. I 233—234 Riese; Suid. i. v. *Θαλῆς* (*ἐπὶ τῆς *** ζ̄*); id. i. v. *Κλεόβουλος* (*τῶν ἑπτὰ ὀνομαζομένων σοφῶν*); i. v. *Μίμνερμος* (*τῶν ζ̄ σοφῶν*); i. v. *Περίανδρος* (*τῶν ζ̄ σοφῶν*); i. v. *Πιττακός* (*τῶν ἑ. σοφῶν*); i. v. *Σόλων* (*τῶν ἑ. ὀνομαζομένων σοφῶν*); Io. Tzetz. chil. II hist. 55—58 v. 916—919 (*περὶ σοφῶν ἑπτάδος*); Ined. bibl. Patm. ed. MISakkélion in „Bull. de corr. Hell." I (1877) 6 (*οἱ ἑ. σοφοί*).

Philosophi vero celeberrimi atque illustrissimi in tab. M et C iure ac merito Plato et Aristoteles praedicantur. Mirum est, hoc geminum signum splendidissimum non ut exspectatur apud auctorem ullum antiquum laudatum nos videre. Si enim, quod perraro fit, scriptor aliquis e philosophorum turba electum facit, ille ternario numero uti solet. Ut Dionysius Hal. (de comp. verb. c. 24 p. 187 R) *κορυφὰς ἁπάντων καὶ σκοποὺς καθ' ἑαυτὴν δόξαν* Democritum Platonem Aristotelem laudat, cum in eiusdem Dionysi de imitatione librorum epitoma (c. 2 p. 430 R) praeter Platonem Aristotelemque Xenophon nominatus sit. Cicero (Brut. 31, 121) autem Theophrastum dulcem et Velleius Paterculus (I 16) Socratem illis duobus tertium addidit. Et anonymus aliquis (in AP app. III 238) cecinit:

Τρεῖς οἶδα πρώτους τῆς ἐπιστήμης στύλους·
Ἀριστοτέλην, Πλάτωνα, Πυθαγόραν,

cum alii (AP app. III 203) *τρεῖς σοφίης πολυΐστορος ἔκκριτοι ἀστέρες οἷοι* Archytas Plato Aristoteles sint. Sed in his versibus non serium delectum, potius ludicrum tantum epigrammatistae cuiusdam nos habere libenter concedo. Idem valet de versibus illis (AP app. V 59), quibus bis tres *σοφοὶ τῶν Ἀθηνῶν* laudibus efferuntur. At praeter ternarium etiam denarium numerum aeque atque in aliis ut vidimus in philosophis elegendis adhibitum esse, inde intellegimus, quod ab anonymo quodam (AP app. III 202) decem philosophorum sectae *δεκὰς τελεία, τῶν δέκα στύλοι γενῶν* enumerantur et Diogene Laertio teste (II 5,47) *τῶν διαδεξαμένων (τὸν Σωκράτη sc.) τῶν λεγομένων Σωκρατικῶν οἱ κορυφαιότατοι μὲν Πλάτων Ξενοφῶν Ἀντισθένης, τῶν δὲ φερομένων δέκα οἱ διασημότατοι τέσσαρες Αἰσχίνης Φαίδων Εὐκλείδης Ἀρίστιππος*[1]) habentur. Sed certum philosophorum censum numquam nimirum fuisse, satis accurate

1) cfr. Brzoska p. 48—49.

Steffen (p. 53—54) demonstravit. Illas vero tabulas vel *πίνακας τῶν διαδόχων ἀπὸ Πλάτωνος καὶ ἀπ᾽ Ἀριστοτέλους* saepius servatas, ut unum exemplum luculentissimum academicorum philosophorum indicem Herculanensem[1]) afferam, hic praetermitto. Tantum *Πυθαγορείων γνωριζομένων* catalogum amplissimum, ducenta duodeviginti nomina complectentem, cui septemdecim (sedecimve) *Πυθαγορίδες γυναῖκες ἐπιφανέσταται* additae sunt, Iamblichum (de Pythag. vit. c. 36, 267) memoriae tradidisse, commemoratum velim. Quod denique ad Platonis et Aristotelis commentatores interpretesque attinet, qui in tabulis nostris nominantur, rursus lectoris animum in disputationem illam „Ein byzantinisches Schulgespräch“ (v. p. 154 adn. 1) inscriptam converto. Ad extremum etiam scriptorum de agri cultura rusticisque rebus, inter quos non pauci philosophi sunt, inveniuntur indices, ut Graecorum apud Varronem (rer. rust. I 1, 7—10, Columellam (de re rust. I 1, 7—15), Photium (bibl. cod. 163 p. 106—107 B) et Romanorum apud Columellam (l. l.) et Plinium (nat. hist. XVIII 3), cum agri mensorum tabella in Ps.-Boethii demonstratione artis geometricae[2]) nobis asservata sit.

Postquam vero tab. M duce diversissimas et poetarum et scriptorum disciplinas id spectantes, utrum canones eorum alicuius auctoritatis per antiquitatem fuerint necne, perlustravimus atque percensuimus, postremo strictim in artifices animum nostrum transferamus, cum horum census firmos fuisse a viris doctis quibusdam pro certo habitum sit. Brzoska enim (68—75) Quintiliano (XII 10, 3—6; 7—9) nisus non minus decem pictores et decem statuarios quam decem illos oratores Pergami in canonem certum

1) voll. Herc. coll. II tom. I fol. 162—197, rec. F Buecheler Ind. lect. Gryphisw. WS 1869/70 p. 4—22. — 2) ed. in „D. Schriften d. röm. Feldmesser hrsg. u. erl. v. F Blume, K Lachmann u. A Rudorff“ I (1848) 403—404.

redactos esse sibi persuasit. Et C Robert[1]) ex undecim pictoribus, quos Quintilianus (l. l.) pro decem enumerat, non cum Brzoska Euphranorem extremo loco nominatum sed Polygnotum, qui tabularum pictor (i. e. „Tafelmaler") non fuerit, a ceteris seiungens Broskae sententiam in universum probavit. At in horum virorum doctorum commenta iure ac merito M Fraenkel[2]) peroravit. Cum vero Pergami pictura, quantum scimus, sine ullo momento fuerit atque Quintilianus non decem sed undecim pictores enumeret, et de Pergamenis artificum decadibus et documentis gravibus prorsus deficientibus de canonibus artificum omnino somnium est. Equidem Fraenkelio omnimodo assensus, ut perinde in artificibus atque in poetis scriptoribusque elegendis homines criticos saltem numeros certos praecipueque ternarium numerum adhibuisse ostendam, hanc tabellam ad extremum annecto:

Myro, Polyclitus, Lysippus:	Cic. de orat. III 7, 26.
„ „ Phidias:	Dionys. Hal. de Thuc. iud. c. 4 p. 817 R.
Alcamenes, „ „	„ „ de admir. vi dic. in Dem. c. 50 p. 1108 R.
„ „ „	Dio Chrys. or. XII 45 p. 207 M.
Polygnotus, Pauson, Dionysius:	Arist. art poet. c. 2 p. 1448 a.
Zeuxis, Aglaophon, Apelles:	Cic. de orat. III 7, 26.
„ Protogenes, „	Dionys. Hal. de Thuc. iud. c. 4 p. 817 R.
Polygnotus, Timanthes, Parrhasius:	Dionys. Hal. de admir. vi dic. in Dem. c. 50 p. 1108 R.
„ Aglaoplon, Zeuxis:	Dio Chrys. or. XII 45 p. 207 M.
Aristides, Pausias, Nicophanes:	Athen. XIII 21.
Zeuxis, Polygnotus, Euphranor:	Philostr. vit. Apoll. II 20.
Zmilis, Rhoecus, Theodorus:	Plin. nat. hist. XXXVI 90.

1) „Archäologische Märchen aus alter und neuer Zeit" = Philolog. Unters. hrsg. v. A Kiessling u. U v Wilamowitz-Moellendorff Hft. X (1886) 71—72. — 2) „Gemälde-Sammlungen u. Gemälde-Forschung in Pergamon" in „Jahrb. d. kais. d. arch. Inst." VI (1891) 49—60.

Sententiae controversae.

I. Plutarch. amat. c. 2 (749 F) lego: · · ·, ὅπως ἄθικτος αὐτῶν καὶ καθαρὸς . . .

II. Iamblich. de vit. Pythag. c. 36 p. 267 post Myiam Arignotes nomen inserendum esse conicio.

III. Io. Tzetz. schol. in Lycophr. I 251 M : Codicum lectio Ὅμηρος ὁ πολύς (παλαιὸς Mueller) retinenda est.

IV. Columell. de re rust. I 1, 8 propono: Euphronius, Chaeresteus, Euphronius alter, . . .

V. An inscriptio carminis theotisci „Das Weszobrunner Gebet" nominati ‚De poeta' nil aliud nisi ‚De mundi creatore' significet dubito.

VI. In Schilleri adulescentuli carminis, quo pro venia feriarum autumnalium concessa gratias agit, versu 10 (I 8 Goed.) restituo: „Doctus · · ·

Scriptoris vita.

Fridericus Guilelmus Otto Kroehnert, a. d. III Kal. Decembr. a. MDCCCLXXIII haud procul a Russorum finibus in vico Eydtkuhnen nominato natus atque fidei evangelicae addictus sum. Quod et pater Guilelmus et mater Elisabeth e gente Pfundtnerana adhuc vivunt, valde gaudeo. Puer quattuor annorum Gumbinnam matris sorori Mariae eiusque coniugi Hermanno Matthée traditus sum, qui diligentissime optimeque me erudiverunt atque ad id tempus omnimodo adiuvant. Quoad in vita sum, eis semper gratias quam summas habebo. Prima litterarum elementa avus Iosephus Pfundtner, ludi magister, domi me docuit, et cum octavum agerem annum, gymnasium urbis Gumbinnae Fridericianum regium adii, quod tum auspiciis florebat Iulii Arnoldt, viri clarissimi, mox Antoni Viertel, doctissimi humanissimique viri, in cuius locum non multis annis post Georgius Kanzow, vir liberalissimus, successit. Sed vere a. h. s. XCIII cum maturitatis testimonio a gymnasio dimissus in academiae Albertinae Regimontanae cives receptus sum, ut magna ingenii inclinatione ductus litterarum Graecarum Romanarum Germanicarum studiis me darem. Regii vero philologorum proseminarii sodalis fui per sex menses, per sex semestria seminarii. Idem Germanico seminario, quod Oscari Schade, honestissimi viri et venerandissimi, auspiciis viget, tres annos sodalis interfui. Praeterea Hermanno Baumgart, viro humanissimo, gratiam habeo maximam, quod me exercitationibus aesthetico-criticis benignissime admisit, et Ottoni Rossbach, doctissimo viro, per quem archaeologicarum exercitationum participem esse mihi licuit.

Scholas frequentavi virorum doctissimorum:

Baumgart, Brinkmann, Gercke, Haendtke, OHoffmann, Jeep, K Lange, Ludwich, O Rossbach, Ruehl. Schade, Thiele, Uhl, Walter,

quibus studiorum meorum adiutoribus omnibus summas habeo gratias atque semper habebo, inprimis autem Arthuro Ludwich, praeceptori meo dilectissimo, qui omni modo atque omni tempore et opera et consilio mihi favit nec non Augusto Brinkmann, viro doctissimo atque benignissimo, et Udalrico Friedlaender, amico meo litteratissimo, qui in hoc opusculo elaborando optime me adiuverunt. Item maximam gratiam debeo bibliothecae et aulicae et publicae Monacensis rectori humanissimo, quo auctore codicis laterculus diligentissime mihi descriptus est, atque Ioanni Graeven et Georgio Karo, viris doctissimis, qui liberalissime accuratissimeque nonnullas codicum particulas mihi denuo contulerunt.

Postremo commemoretur hanc dissertatiunculam etsi non argumento tamen forma valde differre a libello, quem amplissimus philosophorum ordo Regimontanus a. d. XV Kal. Febr. h. a. praemio exornavit. examen quod vocamus rigorosum pridie Kal. Iun. h. a. absolvi.